SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 21 GODINA I | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28098 | BEOGRAD, UTORAK, 6 JUL 1948 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

Izjava Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije povodom rezolucije Informacionog biroa komunističkih partija o stanju u Komunističkoj partiji Jugoslavije

Rezolucija Informacionog biroa »O stanju u Komunističkoj partiji Jugoslavije« ima, kao što se iz nje vidi, svoju predistoriju.

Njenu osnovu sačinjavaju pisma CK SKP(b), upućena CK-u KPJ. Prvo pismo od 27 marta o. g., u kome je CK SKP(b) izneo svoje optužbe protiv CK KPJ, Centralni komitet SKP(b) istovremeno je uputio svim partijama-članicama Informbiroa, a da CK KPJ o tome nije bio obavešten. Iza toga je, preko CK SKP(b), došlo pismo CK KP Mađarske, u kome je u svemu poduprt stav CK SKP(b). Pismo mađarskog CK bilo je upućeno i drugim partijama. Iza toga je CK KPJ primio slična pisma i drugih partija — članica Informbiroa, izuzev italijanske i francuske. CK KPJ ističe da su pomenute partije prihvatile u osnovi stanovište CK SKP(b) prije nego su čule mišljenje ili saslušale ma kakav suprotan argument CK KPJ. Posle tog pisma CK SKP(b) i pomenutih pisama drugih centralnih komiteta, kao i posle odgovora CK KPJ Centralnom komitetu SKP(b) od 13 aprila o. g., CK KPJ je primio i druga pisma od CK SKP(b) (4 maja i 22 maja), koja su, manje-više, bila na liniji prvog pisma. Rezolucija Informbiroa »O stanju u KPJ« uglavnom je prepričavanje tih pisama CK SKP(b).

U tim pismima CK SKP(b) optužio je CK KPJ i tražio od njega da prizna pogreške, kao: prvo, da rukovodeći ljudi KPJ na rečima uznose SSSR a potajno kleveću i Sovjetski Savez i SKP(b), drugo, da rukovodeći ljudi Jugoslavije kleveću Sovjetsku armiju i da su sovjetske stručnjake okružili neprijateljstvom, a da sovjetske građane i druga Judina prate organi državne bezbednosti; treće, da su partiski kadrovi stavljeni pod prismotru ministra unutrašnjih poslova i da u partiji nema demokratije i kritike nego da vlada sistem vojnog rukovođenja; četvrto, da jugoslovenska vlada hoće da preko Špijuna obezbedi milost imperijalističkih država i da se stavi pod njihovu kontrolu; peto, da se partija rasplinjava u Narodnom frontu, da se ne može smatrati marksističko-lenjinističkom organizacijom i da se uljuškava Bernštajnovim, Buharinovim i Folmarovim teorijama o mirnom urastanju kapitalističkih elemenata u socijalizam; šesto, da se poslanik jedne od velikih imperijalističkih država ponaša u Jugoslaviji kao domaćin i da se prijatelji i rođaci dželata jugoslovenskih naroda Nedića lako i udobno smeštaju u državnom i partiskom aparatu Jugoslavije; sedmo, da jugoslovenski rukovodioci identifikuju spoljnu politiku SSSR-a sa spoljnom politikom imperijalističkih država; osmo, da su vodeći ljudi KPJ skrenuli s marksističko-lenjinističkog puta u pitanju rukovodeće uloge radničke klase; deveto, da su nemački padobranci razbili »partizanski« štab u Jugoslaviji, da je posle toga nastala teška kriza u narodno-oslobodilačkom pokretu, a da je zatim Sovjetska armija došla u pomoć, oslobodila Jugoslaviju i stvorila uslove da Kompartija dođe na vlast; deseto, da je Kompartija Jugoslavije probila uši svojom hvalisavošću uspesima u ratu, iako nema većih zasluga od Kompartija Poljske, Čehoslovačke, Rumunije, Mađarske, Albanije, Bugarske itd., itd. Tim optužbama treba dodati i one koje se navode i u Rezoluciji, a koje ovde nisu izričito nabrojane.

CK KPJ, kao što se vidi iz izjave koju je Politbiro CK KPJ uputio zasedanju Informacionog biroa, a koju dajemo u prilogu, nije mogao da diskutuje na bazi takvih optužbi Centralnog komiteta SKP(b), zasnovanih na klevetama, izmišljotinama i nepoznavanju stanja u Jugoslaviji, sve dok se ne bi utvrdilo činjenično stanje i odvojila neistina od stvarnih principijelnih zameraka bilo Centralnog komiteta SKP(b), ili kojeg bilo drugog centralnog komiteta partija članica Informacionog biroa.

Povodom objavljivanja pomenute Rezolucije Informbiroa, Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije izjavljuje sledeće:

1. Kritika u Rezoluciji zasnovana je na netačnim i neosnovanim tvrdnjama i pretstavlja pokušaj rušenja ugleda Komunističke partije Jugoslavije u inostranstvu i u zemlji, izazivanja zabune u masama u zemlji i u međunarodnom radničkom pokretu, slabljenja jedinstva KPJ i njene rukovodeće uloge. Utoliko je čudnije da je CK SKP(b) odbio da na licu mesta proveri svoje tvrdnje, kako je to predložio CK KPJ u svome pismu od 13 aprila o. g.

2. U Rezoluciji se, bez navođenja ijednog dokaza, navodi tvrdnja da vođstvo KPJ vodi neprijateljsku politiku prema Sovjetskom Savezu. Tvrdnja da su u Jugoslaviji omalovažavani sovjetski vojni specijalisti, a da su građanski specijalisti bili podvrgnuti praćenju od organa bezbednosti — apsolutno ne odgovara istini. Sve do njihovog povlačenja, niko od pretstavnika Sovjetskog Saveza nije, u tom pogledu, makar skrenuo pažnju jugoslovenskim pretstavnicima. Potpuno je lažna tvrdnja da je bilo ko od sovjetskih pretstavnika praćen u Jugoslaviji, a najmanje drug Judin. Ova tvrdnja, a naročito ona u vezi s drugom Judinom, ima isključivo za cilj da diskredituje KPJ i njeno rukovodstvo pred drugim partijama.

Naprotiv, tačna je naša tvrdnja, koja je izneta u pismu Centralnom komitetu SKP(b) od 13 aprila a koja se zasniva na nizu izjava članova KPJ, datih svojim partiskim organizacijama, kao i drugih građana naše zemlje, od oslobođenja do danas, a sastoji se u tome da su ih organi sovjetske obaveštajne službe bezobzirno vrbovali. CK KPJ je smatrao i smatra da je takav odnos prema zemlji, u kojoj su komunisti vladajuća partija i koja ide u socijalizam — nedopustiv odnos i da vodi demoralisanju građana FNRJ i slabljenju i potkopavanju državnog i partiskog rukovodstva. CK KPJ je smatrao i smatra da odnos Jugoslavije prema SSSR-u mora biti zasnovan isključivo na bazi poverenja i iskrenosti i, držeći se toga principa, jugoslovenskim državnim organima nije bilo ni na kraj pameti da prate ili bilo kako kontrolišu građane Sovjetskog Saveza u Jugoslaviji.

3. U Rezoluciji se kritikuje politika KPJ u pogledu vođenja klasne borbe, a naročito politika KPJ na selu. Pri tome se navode poznati stavovi iz Lenjina. CK KPJ ističe da se u svojoj politici ograničavanja kapitalističkih elemenata na selu rukovodi navedenim i sličnim stavovima Lenjina, što su autori Rezolucije — da su se potrudili — mogli pročitati u objavljenim partiskim dokumentima i člancima i ubediti se o praktičnom sprovođenju te politike. Zato optužbe Rezolucije i CK SKP(b) ustvari samo udaraju na otvorena vrata, a objektivno neizbežno vode ohrabrenju i podršci reakcionarnih i kapitalističkih elemenata u gradu i na selu, izazivanju zabune kod stanovništva kao da je za objektivne teškoće, naročito u pogledu snabdevanja, u periodu prelaska od kapitalizma k socijalizmu, kriv CK KPJ i njegova politika. CK KPJ smatra da je, kao metod, nedopustivo procenjivanje njegove delatnosti na bazi pojedinačnih citata istrgnutih iz najrazličitijih perioda borbe ili na bazi pojedinih, izolovano uzetih — i to još iskrivljenih — činjenica. CK KPJ smatra da se pri procenjivanju politike KPJ, kao i drugih partija, mora uzimati u prvom redu praksa Partije — da li Partija postiže ili ne postiže uspehe u borbi za socijalistički preobražaj zemlje, da li u celini slabe ili jačaju kapitalistički elementi, da li slabi ili jača socijalistički sektor narodne privrede.

4. CK KPJ ne može a da s dubokim negodovanjem ne odbije tvrdnje kako vodeći faktori KPJ skreću na put kulačke partije, na put likvidacije KPJ, kako u Partiji nema demokratije, kako se u Partiji gaje metodi vojničkog rukovodstva, kako se u Partiji »gaze najosnovnija prava članova Partije i da se i na najblažu kritiku neispravnosti u Partiji odgovara oštrim represalijama« itd. Zar bi mogli članovi Partije koji su neustrašivo gledali kroz hiljade bojeva u oči smrti trpeti u Partiji stanje nedostojno i ljudi i komunista? Tvrdnje kako u Partiji ne sme da se kritikuje i slično, strašna su uvreda svakom članu naše Partije, sramoćenje herojske i slavne prošlosti Partije i njene današnje herojske borbe za obnovu i izgradnju zemlje. CK KPJ podvlači da se zbog činjenice što u nekim partiskim organizacijama nisu još sprovedeni izbori ne može tvrditi da u Partiji nema demokratije. To su ostaci ratnog vremena i burnog posleratnog razvitka kroz koji je prošla KPJ, a postojali su u svoje vreme i u drugim partijama, pa i u SKP(b).

Što se pak tiče tvrdnje da se Partija rasplinjava u Frontu, da vodeći faktori skreću na put kulačke partije, ona objektivno vodi ka razbijanju saveza radnih masa, ostvarenog pod rukovodstvom radničke klase u jedinstvenoj organizaciji Narodnom frontu, ka izolovanju Partije od radnih masa. Koren toj tvrdnji, sem rečenog, nalazi se u nerazumevanju odnosa između Partije i Fronta u Jugoslaviji, u nerazumevanju suštine Fronta u Jugoslaviji i načina ostvarivanja rukovodeće uloge radničke klase u njemu. I u tom pitanju se ne polazi od činjenica, nego od iskonstruisanih tvrdnji, s kojima se, zatim, polemiše poznatim stavovima lenjinizma, koje niko odgovoran u KPJ nikada nije osporavao. A činjenice, kao i mnogobrojne izjave kroz čitav rat i posle rata — ne samo komunista, nego i nekomunista u Frontu — govore: prvo, da je u Frontu vodeća snaga Kompartija; drugo, da se Kompartija ne rasplinjava u Frontu, nego da, naprotiv, Partija idejno i politički podiže osnovne mase frontovaca, vaspitavajući ih u duhu svoje politike i marksizma-lenjinizma; treće, da se Narodni front Jugoslavije na praksi bori za socijalizam, što svakako ne bi moglo biti ako bi u njemu igrale ikakvu ozbiljnu ulogu »šarolike političke grupe« — buržoaske partije, kulaci, trgovci, mali fabrikanti i sl., kao što se kaže u Rezoluciji, ili ako bi on bio koalicija između Kompartije i drugih partija ili forma sporazuma proletarijata s buržoazijom; četvrto, da ne preuzima Partija program od Fronta, nego, naprotiv, Front dobija osnovni pravac i program od Kompartije, što je i prirodno obzirom na njenu vodeću ulogu u njemu.

CK KPJ pritom podvlači da je dalje idejno i političko zbijanje frontovskih masa, povezivanje političke aktivnosti Partije s aktivnošću Fronta i svestrana aktivnost Fronta — jedan od najvažnijih zadataka Partije.

Najzad, CK KPJ ističe da većina njegovih članova nisu kooptirani, nego izabrani. U svom računanju CK SKP(b) nije uračunao članove Politbiroa, koji su posebno birani na Petoj zemaljskoj konferenciji. Zato broju od 22 člana plenuma CK KPJ koji pominje CK SKP(b) u jednom svom pismu, treba dodati još sedam članova Politbiroa. Čudovišno je, prebacivati jednom Centralnom komitetu Komunističke partije, koji je u ratu izgubio deset svojih članova, što je na njihova mesta kooptirao sedam drugova, uglavnom iz redova kandidata CK KPJ.

CK KPJ odbija kao smešnu i neistinitu tvrdnju o nelegalnosti KPJ i smatra da je ona, sem ostalog, takođe potvrda nerazumevanja formi rada KPJ u određenim uslovima i određenim momentima. Forme rada KPJ izrasle su iz konkretnih uslova dugogodišnje revolucionarne prakse naše Partije, one su se u toj praksi pokazale kao pravilne i one su bile važan faktor da je Partija osvojila poverenje masa.

5. CK KPJ odbija kao nedostojnu optužbu da u Kompartiji vlada turski režim i da su jugoslovenski rukovodioci zatajili Partiji »kritiku neispravne politike CK, zatajili Partiji i narodu stvarne uzroke obračunavanja s drugovima Hebrangom i Žujovićem«. CK KPJ nije mogao objaviti pisma CK SKP(b) sve dotle dok to ne učini sam CK SKP(b). Međutim, čitavom širem aktivu KPJ poznat je sadržaj pisama CK SKP(b), a čitavom partiskom članstvu slučaj Hebranga i Žujovića.

CK KPJ mora da izjavi svoje čuđenje kako su pretstavnici partija članica Informbiroa mogli da uzmu u zaštitu Hebranga i Žujovića, a da ne traže od CK KPJ nikakve podatke. CK KPJ se čudi zašto se brane ljudi kao na pr. Žujović, koji je 1937 godine, po odluci Kominterne zajedno sa Gorkićem isključen iz CK KPJ, ili kao Hebrang, koji je pred ustaškom policijom imao izdajničko držanje, o čemu je obmanuo Partiju, koji su frakcionašili u KPJ i radili na njenom razbijanju i na štetočinskom sabotiranju tempa izgradnje i industrijalizacije Jugoslavije. Zar to nije podrška frakcionaštvu, izdajnicima i razbijačkoj delatnosti protiv KPJ? CK KPJ u vezi s tim objavljuje kao dodatak svoje materijale o Hebrangu i Žujoviću.

6. CK KPJ odbija kao apsurdnu tvrdnju da su u poslednje vreme jugoslovenski rukovodioci s velikom žurbom i iz demagoških razloga doneli mere o nacionalizaciji sitne industrije i sitne trgovine. Te mere su, ustvari, bile pripremljene još šest meseci pre pomenutih optužbi CK SKP(b) protiv CK KPJ i rezultat su jačanja i razvijanja socijalističkog sektora.

Istrgnuti citat iz govora druga Kardelja ima samo opšti značaj, dok čitav njegov govor, ustvari, iznosi liniju Partije ka postupnom potiskivanju kapitalističkih elemenata u sadašnjoj fazi.

U vezi sa svim tim, postaje razumljivo zašto organ Informbiroa, kao i sovjetska štampa i štampa nekih drugih partija nisu objavili u poslednje vreme nijednu vest o uspesima ekonomske izgradnje Jugoslavije kao što su na primer: mere za dalje slabljenje kapitalističkih elemenata, uspesi u ostvarivanju Plana, masovno pretkongresno takmičenje radničke klase i radnih ljudi okupljenih u Narodnom frontu itd. Ali činjenice ostaju činjenice. Njihovim prećutkivanjem ne može se zataškati proizvoljna i potpuno neosnovana kritika ekonomske politike vlade FNRJ i linije CK KPJ u privrednim pitanjima.

7. CK KPJ tvrdi da niko od rukovodilaca ne smatra da Jugoslaviji nije u borbi za izgradnju socijalizma i očuvanje nezavisnosti potrebna pomoć zemalja narodne demokratije i SSSR-a. Samo ljudi koji su izgubili svaku vezu s realnošću mogli bi da tvrde tako nešto. CK KPJ mora pri tom da naglasi da davanje te pomoći i saradnja ne zavisi samo od njega, nego i od zemalja narodne demokratije i SSSR-a. CK KPJ smatra da se ta pomoć mora povezivati s unutrašnjom i spoljnom politikom Jugoslavije, a ni u kom slučaju s činjenicom što on nije mogao da primi neosnovane i na neistinama zasnovane optužbe.

Tvrdnje kako se jugoslovenski rukovodioci spremaju na ustupke imperijalistima i na pogađanje s njima o nezavisnosti Jugoslavije — potpuno su izmišljene i spadaju u red najtežih kleveta protiv nove Jugoslavije.

CK KPJ mora, međutim, podvući da je u nekim zemljama narodne demokratije od partiskih i državnih organa učinjen čitav niz ničim neizazvanih postupaka kojima se vređaju narodi Jugoslavije, njihova država i državni pretstavnici i koji vode ka slabljenju pomenute saradnje, ka kvarenju odnosa s Jugoslavijom. CK KPJ ne smatra se obaveznim da ubuduće ćuti o sličnim postupcima.

8. CK KPJ ne smatra da je time što je odbio da diskutuje o greškama za koje nije kriv ma u čemu povredio jedinstvo komunističkog fronta. Jedinstvo tog fronta se ne zasniva na priznavanju izmišljenih i iskonstruisanih grešaka i kleveta, nego na činjenici da li je politika jedne partije stvarno internacionalistička ili nije. Međutim, ne može se preći ćutke preko činjenice da je Informbiro prekinuo principe na kojima je osnovan, a koji su predviđali dobrovoljnost svake partije u odnosu na prihvatanje zaključaka. Informbiro, međutim, ne samo da prisiljava rukovodioce KPJ da priznaju greške koje nisu učinili, nego poziva članove KPJ na pobunu u Partiji, na razbijanje jedinstva partije. CK KPJ nikada ne može pristati da se diskutuje o njegovoj politici na bazi izmišljotina, nedrugarskog odnosa, bez uzajamnog poverenja. Takva osnova nije principijelna i u tom i samo u tom smislu CK KPJ je smatrao da nije ravnopravan u diskusiji i da ne može primiti diskusiju na toj bazi. I dalje, u vezi s gornjim, CK KPJ odlučno odbija optužbu da je Komunistička partija Jugoslavije prešla na pozicije nacionalizma. Celokupnom svojom unutrašnjom i spoljnom politikom, a naročito svojom borbom u toku Narodnooslobodilačkog rata i pravilnim rešenjem nacionalnog pitanja u Jugoslaviji KPJ je dokazala sasvim suprotno.

Pomenutim neopravdanim optužbama naneta je našoj Partiji, našoj radničkoj klasi i radnim masama, narodima Jugoslavije uopšte i njihovoj nesebičnoj i herojskoj borbi — najveća istoriska nepravda.

Centralnom komitetu KPJ je jasno da će optužbe CK SKP (b) protiv CK KPJ iskoristiti neprijateljska propaganda u cilju klevetanja Sovjetskog Saveza, Jugoslavije i ostalih demokratskih zemalja. Međutim, CK KPJ izjavljuje da ne snosi nikakvu odgovornost za sve te pojave, jer ih nikakvim svojim postupkom nije izazvao.

Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije poziva partisko članstvo da zbije svoje redove u borbi za ostvarenje partiske linije i još veće učvršćenje jedinstva Partije, a radničku klasu i ostale radne mase, okupljene u Narodnom frontu, da još upornije nastave rad na izgradnji naše socijalističke domovine. To je jedini put i način da praksom dokažemo svu neopravdanost pomenutih optužbi.

Plenum Centralnog komiteta
Komunističke partije Jugoslavije

29 juna 1948 godine
U Beogradu

Telegram partiske jedinice pri Savezu književnika Jugoslavije Centralnom komitetu KPJ

CENTRALNOM KOMITETU
KOMUNISTIČKE PARTIJE
JUGOSLAVIJE

Beograd

Na svom vanrednom sastanku, partiska jedinica pri Savezu književnika Jugoslavije proučila je izjavu Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije povodom rezolucije Informacionog biroa, kao i samu rezoluciju. Posle diskusije vođene u duhu partiske demokratije, naša jedinica — s ljubavlju prema Centralnom komitetu i s ponosom na sve ono što smo pod rukovodstvom Partije izvojevali — izjavljuje da se ona u svemu jednodušno solidariše sa stavom Centralnog komiteta, da pozdravlja njegovu izjavu kao pravilnu i dostojanstvenu, da odbija sve neistine izrečene u rezoluciji Informbiroa protiv naše Partije i naših naroda i da svome Centralnom komitetu izražava duboku privrženost i puno poverenje. Nasuprot čudovišnim optužbama i grubim klevetama protiv Komunističke partije Jugoslavije, predvodnice naroda, nasuprot uvredama nanesenim najsvetijim vrednostima naših naroda, naš Centralni komitet zauzeo je pravilan stav, koji će se — čvrsto smo ubeđeni — pokazati na delu kao ispravan. Dostojanstvenost u odbrani istine, koja prožima sve članove naše Partije, znak je nepokolebljive vere u njenu snagu, uzdanja u ispravnost proverene linije Partije, kojom rukovodi upravo ovaj Centralni komitet, protiv koga nas, bez ikakva prava i opravdanja, pokušavaju da usmere potpisnici Rezolucije. Nanesene uvrede i bol ne pomućuju naš odnos prema bratskim partijama, a naročito prema Boljševičkoj partiji, od koje smo se učili, a prema kojoj nas je upravo naša Partija učila i danas nas uči ljubavi.

Naša Partija vaspitavala nas je u duhu nauke Lenjina i Staljina; naša Partija uči nas principima lenjinizma da se teorija proverava u praksi, a pravilnost linije Partije u onome što ona postiže na putu ka socijalizmu. Naše poverenje prema Centralnom komitetu raslo je s proveravanjem linije Partije u revolucionarnoj praksi naše borbe za slobodu i za socijalizam. Herojska postignuća naše Partije i naših naroda ne mogu se ničim izbrisati ni negirati, ona postoje, na korist socijalističkog fronta u svetu. Kao i svi članovi naše Partije, koja je išla iz pobede u pobedu i vodi danas naše narode u socijalizam, koja je uvek osluškivala glas i srce naroda, učeći se od njega — mi smo čvrsto uvereni da će praksa naše Partije još jače dokazati koliko su lažne i neshvatljive optužbe izrečene u Rezoluciji i koliko je pravilna linija naše Partije, kolika je njena snaga i njen značaj za socijalistički front u svetu.

Mi, književnici—komunisti, vaspitavajući narodne mase u duhu socijalizma, u duhu Partije, dokazivaćemo na delu, kao i dosad, bezgraničnu i iskrenu ljubav prema Sovjetskom Savezu i Boljševičkoj partiji, prema drugu Staljinu, od koga smo se učili i od koga ćemo se učiti. Svom strašću i prisebnošću zastupaćemo istinu i pravednost naše istoriske i slavne borbe!

Okupljeni oko našeg Centralnog Komiteta i oko voljenog druga Tita, mi ćemo svim svojim snagama izvršavati sve zadatke koje pred nas postavlja Partija i još upornije nastaviti rad na izgradnji naše socijalističke domovine.

Partiska jedinica
pri Savezu književnika
Jugoslavije

Beograd, 2 jul 1948

Svakodnevno, na hiljade i hiljade mesta, radni narod upisuje zajam

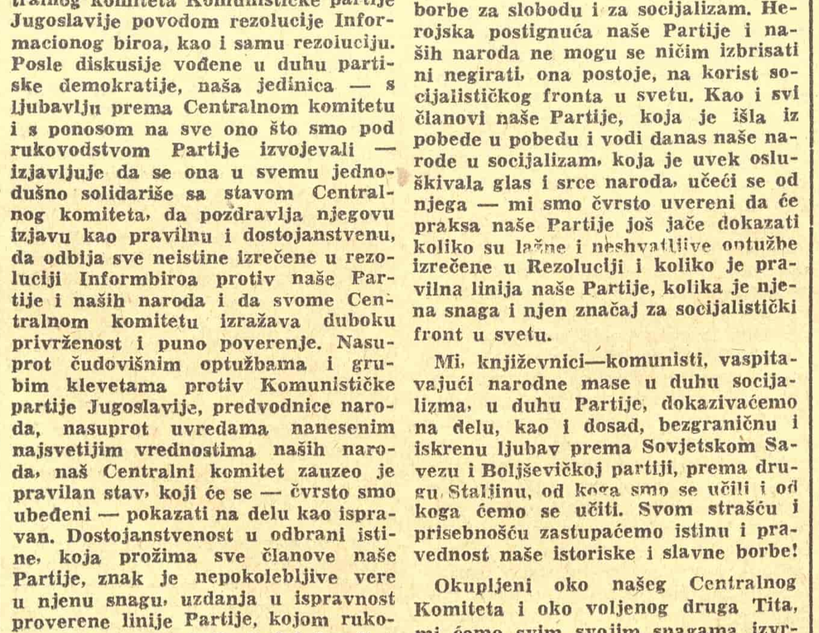

Upis zajma u jednoj zadruzi

Izjava CK KPJ od 20 juna 1948 godine upućena zasedanju Informacionog biroa

Informbirou

Primivši poziv da uputi svoje pretstavnike na sastanak Informbiroa, koji se već okupio radi »diskusije o stanju u KPJ«, CK KPJ moli da se sastanku Informbiroa saopšti sledeće:

CK KPJ spreman je uvek da učestvuje u radu Informbiroa. Ali on ne može poslati svoje pretstavnike na ovaj sastanak Biroa zbog toga, što ne usvaja dnevni red sastanka, smatrajući da je rešenje pitanja nesuglasice između CK SKP (b) i CK KPJ, koje čini sadržinu nama saopštenog dnevnog reda, od početka pa do ovog sastanka Biroa, bilo postavljeno nepravilno, i to iz sledećih razloga:

1. Već prvo pismo CK SKP (b) našem CK nije bilo sastavljeno u duhu drugarske kritike, na koju bi CK KPJ mogao odgovorit) u istom tonu, nego u formi grube i nepravedne optužbe koju smo mi, s obzirom na njenu neistinitost, mogli da prihvatimo samo na štetu naše partije i države, ili da je ne prihvatimo.

2. CK KPJ smatra duboko nepravilnim bazirati optužbe protiv jedne bratske kompartije na jednostranim informacijama o tome šta je ko rekao ili na izolirano uzetim citatima, a ne na bazi analize čitave delatnosti naše partije, koja je prošla kroz tako krupne probe pre rata, u toku rata i posle rata.

3. Neke od najvažnijih optužbi CK SKP (b) očigledno se temelje na informacijama antipartiskih elemenata protiv kojih je naša partija vodila borbu i pre i za vreme i posle rata. CK KPJ smatra nedopustivim da ovakvi poznati ostaci nekadašnjeg frakcionaštva u KPJ dobijaju podršku CK SKP (b).

4. Rukovodstva partija članica Informbiroa nekritički prihvatajući optužbu CK SKP (b) protiv naše partije, i ne tražeći od nas nikakva obaveštenja, osudila su našu partiju u pismenim izjavama i odbila da uzmu u obzir argumente našeg odgovora na prvo pismo CK SKP (b). Neka od njih učinila su u širem krugu svojih partija, pa i javno, postupke na štetu naše zemlje.

5. CK SKP (b) nije prihvatio ni jedan od argumenata iz našeg odgovora na njegovo prvo pismo, nego je u odgovoru na to pismo i kasnije iznosio sve teže i potpuno neutemeljene optužbe protiv KPJ. Očigledno je da takav stav nama onemogućuje diskusiju na ravnopravnoj osnovi.

Sve te činjenice su razlog zbog čega se CK KPJ nije saglasio sa iznošenjem nesuglasica na Informbiro, smatrajući da bi to donelo samo produbljenje a ne rešenje nesuglasica.

CK KPJ potseća da je on predlagao CK-u SKP (b) da pošalje svoje pretstavnike u Jugoslaviju radi zajedničkog ispitivanja spornih pitanja na licu mesta. CK SKP (b) nije prihvatio takav, po našem mišljenju jedino pravilan postupak, nego je, još pre no što je primio naš odgovor, već izneo nesuglasice pred ostale partije iz Informbiroa, tj. on im je dostavio u isto vreme kad i nama tekst nama upućenog pisma, na šta su rukovodstva svih partija, osim francuske i italijanske, nama pismeno saopštile svoj sud o našoj partiji.

Ovakav postupak nije u duhu sporazuma i principa dobrovoljnosti na kojima bazira Informbiro.

CK KPJ ostaje i dalje pri svom uverenju da je samo zajedničko pretresanje spornih pitanja u direktnom dodiru CK SKP (b) i CK KPJ u samoj Jugoslaviji jedini pravilni put da se reše postojeće nesuglasice. CK KPJ izražava svoje duboko žaljenje što su nesuglasice uzele sa strane CK SKP (b) takve forme i ponovo apelira, kako na CK SKP (b) tako i na Informbiro, da se slože s našim mišljenjem o potrebi direktnog dodira između CK SKP (b) i CK KPJ radi rešenja nesuglasica i da zbog toga skinu s dnevnog reda diskusiju o stanju u našoj partiji, uviđajući nepravilnost takve diskusije bez našeg pristanka.

CK KPJ pozdravlja bratske kompartije i izjavljuje da nikakve nesuglasice neće omesti KPJ da i dalje ostane verna svojoj politici solidarnosti i najtešnje saradnje sa SKP (b) i ostalim kompartijama.

20 juna 1948

POLITBIRO CK KPJ

Naš narodni zajam — manifestacija jedinstva

U doba kad imperijalistički propagandisti na svoj način i na sve moguće načine »interpretiraju« nesuglasicu nastalu između Informbiroa i naše Komunističke partije, kojoj su nanesene nepojamne uvrede, — ovih dana čuo se i glas londonske berze. Ona je zabilježila porast kursa Trepča Majns limiteda. To je njeno pravo, i ona to radi isto onako kao što zajedno sa svojim imperijalističkim sestrama još uvijek kotira akcije društava kavkaskog petroleja, što nije prečilo bratski Sovjetski Savez da izgradi socijalizam a tenkove Crvene armije da upotrebljujući kavkasku naftu stigne do Berlina.

No nije riječ o reakciji londonske berze. Riječ je o našem narodnom zajmu. Ako bi se na njegovo upisivanje u sadašnjoj situaciji gledalo očima kapitalističkih berza, reklo bi se njihovim jezikom da je situacija za upis zajma u najmanju ruku »défavorable«. No naš narodni zajam ne emituju banke finansiske oligarhije imperijalističkil. zemalja, i mi na njega ne gledamo njihovim očima.

Kad su nas naše državno rukovodstvo, naša Partija i drug Tito pozvali da upišemo zajam, mi smo odlučili da se odazovemo tom pozivu svjesni šta znači za nas narodni zajam. Htjeli smo da pomognemo izgradnju socijalizma u našoj zemlji, da doprinesemo premašenju našeg Petogodišnjeg plana. Htjeli smo našu nezavisnost i bolji život svih naših radnih ljudi. Htjeli smo, između ostalog, da njegovo upisivanje bude dar zahvalnosti našoj Partiji uoči Petog kongresa. A, eto, i protiv naše volje upis zajma pretvorio se u izglasavanje poverenja Partiji i njenom Centralnom komitetu, u masovni protest našeg naroda protiv laži i kleveta, nanesenih nam s one strane s koje nisu smjele doći, — u dokaz da se svima nama čini ogromna nepravda. Zato je baš pri upisu zajma, u tamnoj pozadini tih nepravdi, lik našeg Centralnog komiteta, naše Partije i svakog upisnika zajma postao svjetliji i čistiji.

Vilko VINTERHALTER

Ljubav prema Partiji, prema svom narodu, vjera u izgradnju socijalizma u našoj zemlji bili su ona snaga koja je sve naše radne kolektive u prve časove dana, prije praskozorja, povukla da pođu u svoja preduzeća i ustanove i stave potpise na upisnice zajma. Ta ista snaga nosila je i nosi našeg radnog seljaka, našu narodnu inteligenciju, pripadnike naše herojske Armije, našu omladinu i naše najmlađe da daju svoj prilog izgradnji socijalizma u našoj zemlji. Mi smo htjeli da, upisujući zajam, gledamo samo unapred, u našu bolju budućnost. A nepravde koje nam nanosi famozna Rezolucija Informbiroa učinile su da smo se okrenuli i unazad. Koliko je učesnika narodnooslobodilačke borbe mislilo pred komisijama za upis o hiljadama palih drugova — onim koji su u svojoj krvi dali čitavom naprednom čovečanstvu zajam koji se ne može nikad vratiti! Koliko je novih heroja rada mislilo na godine teške poslijeratne izgradnje kad je trebalo obnavljati našu ratom opustošenu zemlju. Klevete protiv naše Partije i želja da se one demantuju povukle su hiljade i hiljade naših trudbenika da se vrate pred komisiju i upišu još više zajma. Zato je u Makedoniji, za prva dva dana, uplaćeno 10% više zajma nego što je bilo predviđeno, zato su seljaci sela Polje u Sloveniji umjesto 1,400.000 upisali 2,155.000 zajma. Eto što tjera sve radne ljude po čitavoj našoj zemlji, po selima i gradovima, fabrikama i ustanovama da upisuju više zajma nego što su u prvo vrijeme mislili.

Tu se ogleda moralno-političko jedinstvo naših naroda iskovano pod rukovodstvom naše Partije u surovim uslovima narodnooslobodilačke borbe i napornim godinama obnove. Upisuju zajam ne samo radnici, seljaci i službenici. Armija i omladina — upisuju ga hiljade raznih zanatlija, penzioneri, naši povratnici, potvrđujući tako u praksi pravilnost linije naše Partije koja je u Narodnom frontu okupila sve napredne i patriotske snage zemlje.

Penju se cifre upisanih iznosa. Povećavaju se svakodnevno za stotine i stotine miliona dinara. Mi ćemo upisati i preupisati naš zajam i odnijeti značajnu pobjedu za dalju socijalističku izgradnju naše zemlje. No ne samo to. Mi ćemo njim izglasati povjerenje našem državnom i političkom rukovodstvu, maršalu Titu i našoj Partiji. To je put kojim ćemo ići da bi dokazali da nam je učinjena nepravda.

Uspjeh našeg narodnog zajma to je stepenica u izgradnji socijalizma, produbljavanje bratstva i jedinstva naših naroda, jačanje naše narodne demokratije. U isto vrijeme to je faktor daljeg razvijanja bratstva sa svim slavenskim narodima i solidarnosti sa zemljama narodne demokratije. Zajam će nam omogućiti da na djelu još jednom pokažemo našu nepokolebljivu ljubav prema bratskom Sovjetskom Savezu i njegovom političkom vodstvu.

O spomenicima dostojnim besmrtnih dela

Razmatranja povodom konkursa za izradu spomenika borcima palim u oslobodilačkom ratu i herojskim žrtvama fašizma

Veliki monumentalni spomenici svih vremena pretstavljaju simbole svojih epoha, s obeležjima tih epoha. Nema nijedne znamenite epohe koja nije imala svoj stvaralački odraz u umetnosti, u monumentima. Naša epoha, epoha požrtvovane, svesne i herojske borbe protiv fašističkog nečoveštva i varvarstva, čeka da bude umetnički izražena u trajnom materijalu od bronze i kamena, s majstorstvom koje će naći oblike trajne kao što je trajna slava najvećih podviga naše revolucionarne borbe.

Prilikom otkrivanja, na zidinama Kremlja, spomen-ploče palim herojima Oktobarske revolucije, Lenjin je, 7 novembra 1918, rekao:

»Drugovi! Odajmo poštu uspomeni oktobarskih boraca na taj način, što ćemo se pred njihovim spomenikom zakleti da ćemo ići njihovim stopama, biti neustrašivi i hrabri kao i oni. Neka njihova parola postane naša parola, parola trudbenika svih zemalja koji su se digli u borbu. Ova je parola — pobeda ili smrt!«

Spomenici koji nas sećaju na žrtrve i pobede narodno-oslobodilačke borbe biće i za nas mesta zavetovanja da ćemo s istim svesnim požrtvovanjem nastaviti delo boraca palih u narodnoj revoluciji, da ćemo narodnu revoluciju nastaviti do pune pobede socijalizma u našoj ponosnoj zemlji.

Narodne vlade pojedinih naših narodnih republika raspisale su konkurse, a i neposredno zatražile od pojedinih umetnika izradu spomenika. Najvećih razmera je konkurs koji je raspisala Narodna vlada NR Srbije. Kao mesta ovih spomenika, konkurs za izradu projekata i idejnih skica označio je Jajince, Kragujevac, Titovo Užice, Belu Crkvu, Kraljevo i Prištinu, a, sem toga, neposredno je dat nalog i za izradu spomenika na Fruškoj Gori.

Sva ta mesta vezana su za tragične i herojske događaje našeg oslobodilačkog rata. Ustvari, svaka stopa naše zemlje posvećena je krvlju heroja palih za njeno oslobođenje i za ostvarenje nove države ravnopravnih naroda. Ne bi bilo moguće staviti vidni spomenik na svako mesto koje to zaslužuje. Na herojskim podvizima palih, na tekovinama oslobodilačke borbe podignuta je naša narodna država, i radni narod, pod vođstvom Komunističke partije, izgrađuje socijalizam. To je najveći spomenik našoj oslobodilačkoj borbi. Ali naši narodi imaju prava, i traže, da se bar najslavnija mesta obeleže spomenicima, koji neće samo potsećati i vaspitavati u duhu novog jugoslovenskog patriotizma, nego i biti umetnička dela od velike vrednosti, od vrednosti približne ili ravne veličini naše narodne revolucije.

Umetnici iz svih narodnih republika pozvani su da sudeluju u izgradnji ovih spomenika. To su veliki zadaci, kakvi su malo kojoj generaciji bili postavljeni. Arhitekti i vajari pozvani su da svojim znanjem i stvaralačkim nadahnućem materijalizuju u kamenu i bronzi te primere herojizma, veličine čoveka i smelosti u borbi za nacionalno oslobođenje i ostvarenje socijalizma. Država pruža umetnicima mogućnost o kakvoj su veliki umetnici drugih epoha mogli samo sanjati. Umetnici mogu da ostvare najveće zamisli, bez obzira na razmere i na materijalne troškove, a ako uspeju da ostvare velike zamisli, adekvatne temi, oni mogu stvoriti svoja životna dela, dela koja će ostati trajna u našoj i u svetskoj umetnosti.

Istina, arhitekti i likovni umetnici u našoj zemlji zauzeti su danas mnogim poslovima, jer su potrebe i tražnja za monumentalnim umetničkim delima ogromne. Imali smo prilike da u ateljeima vajara i u radnim salama arhitekata konstatujemo da su mnogi od njih angažovani radovima za čitave godine unapred. Pa ipak, svi oni treba da sudeluju u konkusu, da se založe — kako mladi talenti tako afirmisani majstori — da bi naša zemlja dobila dostojne spomenike, a lice naše zemlje, koje se menja stvaralačkim radom, postalo što lepše.

Neki od ovih spomenika treba da ujedinjuju u sebi arhitektonske i skulpturalne elemente. U Jajincima i Kragujevcu spomenici treba da imaju karakter mauzoleja, na kojima će skulpture i reljefi pokazati da su svetle žrtve bile nerazdvojni deo pobedonosne borbe.

Važno je u ovoj pripremnoj fazi ukazati na mnoge ratne spomenike u prošlosti koji su naružili Evropu svojom unutrašnjom prazninom i svojom nakaznom koncepcijom. Nama nisu potrebni teatralno insceniranje jednog površnog i bezosećajnog postupka, ni lažni patos, poza i spoljna, čisto kvantitativna monumentalnost. S najdubljom intenzivnošću, realističkom izražajnošću i patosom koji izvire iz veličine same teme, iz stvarnog heroizma i stvarne veličine naših boraca i naše borbe, naši spomenici treba, kroz idejno prožeti sadržaj, da postanu dela neprolaznih formi.

U ovakvim monumentalnim radovima često je potrebna uska saradnja između arhitekte i likovnog umetnika. Takva saradnja postojala je pri stvaranju mnogih velikih monumenata prošlosti. Grobnicu kralja Mauzolosa u Halikarnasu, na primer, — od koje i potiče reč mauzolej i koja pretstavlja jedno od »sedam čuda« starog sveta, — izgradili su arhitekti Pitis i Satiros i skluptori Skopas, Brijakis, Timeteos i Leohares. Ovaj kolosalni monumenat jednog skoro legendarnog vremena bio je visok četrdeset i četiri metra.

Egipatske piramide, te prve monumentalne građevine jedne rane kulture u istoriji čovečanstva, ma da su služile kao grobnice, pretstavljaju trajna dela umetnosti čovečanstva.

Jednostavan je, ali impresivan, spomenik koji su Grci podigli herojima Termopila, palim u odbrani grčke domovine. Natpis koji im je Simonides posvetio glasi: »Putniče, reci građanima Lakedemonije: ležeći ovde poginuli služimo joj verno i u smrti«.

I Virgilijeva »tomba«, mali hram u zelenilu, na jednom brežuljku Napulja, s koga se otvara pogled na treperavi morski zaliv, deluje vrlo impresivno svojom jednostavnošću, i u punom je skladu s duhom pesnika koji je ovde živeo u izgnanstvu i čežnjivo gledao put dalekog zavičaja.

Suprotno njemu, masivni »anđeoski zamak« u Rimu, ta grobnica cara Hadrijana, slična je u svojoj monumentalnosti kakvoj tvrđavi.

Savršeni primer skulpturalno-arhitektonskog rešenja jeste grobnica Medičija, koju je Mikelanđelo projektovao i samo delimično izveo. Četiri figure — dan i noć, veče i jutro — četiri misli Mikelanđela izražene u kamenu, zamišljene kao ukras i kao sećanje na Đulijana i Lorenca Medičija, nošene su većom majestetičnošću nego što su je ikada mogli imati ovi florentinski moćnici. Mediči su samo povod, a u ovom spomeniku, na kome su se učile generacije umetnika, uklesan je duh renesansne epohe, kritički i titanski duh negacije feudalizma.

Poznat je i Bartolomeov spomenik mrtvima na pariskom groblju Per-Lašez. To je povorka živih pred vratnicama smrti. U mnogofiguralnim kompozicijama odražavaju se tuga, uteha.

Hteo bih na ovome mestu da govorim o majstorskom delu Ogista Rodena »Građani Kalea«. Roden je čisto plastički rešio zadatak da stvori spomenik građanima Kalea koji su se žrtvovali da bi spasli svoj grad.

Šest najuglednijih građana (u doba nicanja građanstva kao klase prema feudalnoj klasi), morali su 1347 da predadu ključeve svoga grada Kalea pobedničkom engleskom kralju Edvardu III, obučeni samo u košulje i s omčama oko vrata. Roden je prikazao tu grupu kada napušta grad. U grupi Roden je izrazio čitavu skalu osećanja, od očajanja i pomirenja sa smrću kod jednih, do svesnog i prkosnog ponosa kod ključonoše.

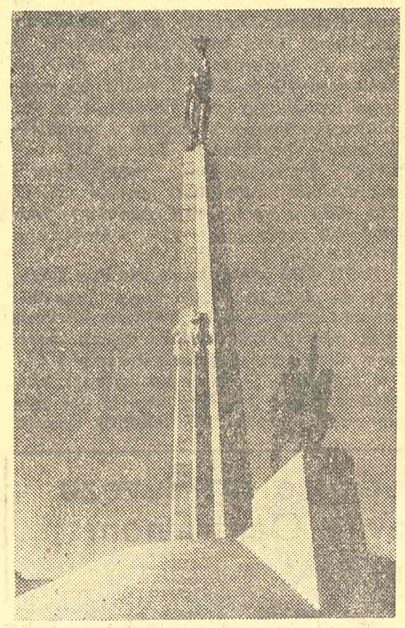

Spomenik Crvenoj armiji kod Batine Skele
Rad vajara A. Augustinčića

To su sve spomenici ranijih klasnih epoha. Jedino kod Rodena ima realističkog patosa koji bi mogao da izazove izvesnu sličnost s osećanjima naše epohe.

A u socijalističkoj epohi, veliko majstorstvo pretstavlja čisto arhitektonsko rešenje koje je A. V. Ščušev dao spomeniku Vladimira Iljiča-Lenjina na Crvenom trgu.

Strogom jednostavnošću forme i dragocenim odabiranjem materijala, umetnik je stvorio arhitektonski okvir za počivalište smrtnih ostataka besmrtnog vođe revolucije i učitelja naprednog čovečanstva. Silueta spomenika, obloženog crnim i sivim labradorom i crvenim ukrajinskim granitom, pokazuje svečano-ritmičnu usklađenost delova. Stubovi od raznolikih granita, koji su doneseni iz svih republika Sovjetskog Saveza, nose ploču kojom se završava mauzolej. Monumentalna jednostavnost, velika jasnoća i harmonija, — to je ono čime se arhitekt rukovodio da bi pažnju miliona posetilaca usredsredio isključivo na sadržaj mauzoleja, u kome počiva veliki graditelj socijalističke epohe.

To su samo nekoliko primera koji vode do naših dana. I u oslobođenoj Jugosiaviji ima već značajnih primera koje treba istaći. Kod Batine Skele Augustinčić je izradio spomenik posvećen herojskoj borbi i pobedi Crvene armije i naše Narodno-oslobodilačke vojske. Taj spomenik večnog bratstva naših naroda spada među najbolja skulpturalna ostvarenja u poslednje vreme, a pored njega ističe se još nekoliko vajarskih radova koje su stvorili naši umetnici.

Vajari i arhitekti koji se posvete problemu podizanja spomenika herojima oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije, imaće na umu da oni treba ponečem da se pouče od tvoraca velikih monumenata prošlosti, ali da spomenici koje oni sada dižu treba da budu prožeti socijalističkom idejnošću, jer je reč o sadržaju čiji smisao treba dati.

Njih će inspirisati potresna nezaboravna dela, i oni će naći snagu, kroz materijalizovanu realističku viziju, da izraze ono što narod oseća i čime će oni narod vaspitavati.

Skulptori i arhitekti moraće da putuju i upoznaju teren. Oni će imati da studiraju mesto na kome će spomenik biti podignut, i bližu okolinu, kako bi, sa stanovišta arhitekture, urbanistike i prirode, spomenik dobio najprikladniju formu koja će odgovarati toj sredini. Tako će se rešiti i pitanje koji će elemenat u datom slučaju prevagnuti, da li arhitektonski ili skulpturalni. Ali najvažnije je to, da umetnici jasno osete **šta** treba da izraze kroz spomenik, **kakav** smisao da kažu istinito i majstorski datim sadržajem heroike naše borbe za slobodu i za socijalizam.

O. BIHALJI — MERIN

GANGSTERSKA »LITERATURA« DEMONA RENJANA

Teodor BALK

Kada se u Evropi govori o savremenoj američkoj literaturi. misli se na Aptna Sinklera, Teodora Drajzera, Sinklera Luisa, Hauarda Fasta i još neke. Za Demona Renjana (Demon Runyon) ne zna niko. Pa ipak, taj Demon Renjan danas je »verovatno najomiljeniji pisac među ljudima koji čitaju engleski«, — kako piše jedan od njegovih kritičara, Robert van Džilder. »Jedan od najomiljenijih« — a svakako najbolje plaćeni pisac u čitavoj Americi. Svaka njegova napisana reč »vredi« najmanje tri dolara — (Džek London u svoje najbolje vreme nije dobijao više od dolara po reči) — što iznosi oko hiljadu dolara po otkucanoj stranici s proredom ili pedeset hiljada dinara. Koliko se ta suma poveća ako pisac napiše dve ili tri stotine stranica, lako je izračunati.

Da li je možda Demon Renjan mlađi autor, koji se pojavio tek za vreme rata, kada su kulturne veze između oba kontinenta bile za neko vreme prekinute? Ne, nije. On je počeo sa pisanjem još 1911 godine, kada mu je uredništvo »Emerikena« poverilo da, kao sportski reporter, prati bejzbolski tim »Đajnta« na njegovom trijumfalnom putu oko sveta. Nekoliko godina kasnije pratio je on vojni tim generala Peršinga u »kaznenom« pohodu protiv meksikanske revolucije. Otada on redovno piše reportaže o velikim boks-mečevima. međunarodnim jedriličarskim utakmicama i senzacionalnim kriminalnim slučajevima, kao o Hauptmanu koji je ukrao Lindbergovo dete, i drugim velikim gangsterima.

Šta zna taj Demon Renjan? O čemu on piše? Demon Renjan ume da sastavlja kratke pripovetke — šort storis —, a piše o jednom malom krugu njujorških ljudi koji se u svako doba dana i noći mogu naći u brodvejskom restoranu »Mindis« ili u kojem od okolnih barova, ako već nisu na poslu, zauzeti stručnim otvaranjem čeličnih sefova, deleći i primajući nokaute na bokserskim mečevima, pucajući iz brauninga na ljude ili dajući na konjskim trkama stručne savete za klađenja. Ukratko, Renjan je »pesnik u prozi« sveta boksera, džokeja i gangstera i svih onih koji kruže oko tog sveta, kao što su menadžeri, barske igračice, posrednici i policajci. Ono što evropskog čitaoca školovanog na književnosti jednog Stendala i Tolstoja najviše iznenađuje kod Demon Renjana — to je njegov jezik. Jezik surov, siromašan u izrazima i ograničen u sintaksi na jedno jedino vreme — sadašnje. Jezik koji kao da je na fonografskoj ploči direktno iz života podzemlja zahvaćen, više sirovina prirode nego delo literature. To je jezik brodvejskih boksera i gangstera, u kojem je svaki muškarac »e gaj« — momak; a svaka žena »a dol« ili »a đedi« — lutka.

Naravno da Hari dzi Hors — Konj — ne govori jezikom Stendalovog junaka Fabriciusa de Longo, ni Špeniš Džona — Španski Jovan — jezikom Bolkonskog Evropskog čitaoca ne buni sama činjenica što je Demon Renjan preneo jezik iz Mindijevog restorana i okolnih barova na stranice književnosti — naturalizam je ova strana Okeana upoznala još sedamdesetih godina prošlog veka. Evropskog čitaoca najviše iznenađuje činjenica što i sam autor govori istim jezikom kojim govore njegovi »junaci«, što je njegov jezik isto tako surov, isto tako siromašan u izrazima i glagolskim oblicima, kao i jezik gangstera i boksera.

I — isto tako ciničan Demon Renjan piše o zločinima bezbrižnim argoom samih zločinaca. Obijanje kasa i ubijanje ljudi postaje na taj način bezazleno zanimanje, kao što je, recimo, šivenje košulja ili istovarivanje brodova. Ovo izjednačenje čoveka koji uništava ljudski život s čovekom koji radi neki posao oslobađa zločin svih strahota, koje on kod normalnog čoveka izaziva. A i više od toga. Renjan nam prikazuje svoje junake sa humorom i pokušava da nam ih učini simpatičnim.

Naravno, mi ne žalimo američke kapitaliste kao »žrtve« takvih džentlmena koji im oduzimaju nešto od bogatstva. Međutim, ne pada nam na pamet da gangsterizam može da reši nepravednu podelu dolara. Gangsterizam je upravo deo te dolarske civilizacije, i to ne samo njegovo naličje već i njegovo lice. Na gangsterski način položeni su temelji raznih velikih bogatstava. Gangsterizam razvio se za vreme prohibicije uz toleranciju velikoposednika dolara. Gangsterima se služe velikoposednici dolara u svojim borbama protiv radnika i nameštenika, njihovih sindikata i štrajkova. Gangsterizam nije izazvao ni u štampi, ni u policiji, ni u »političkim mašinama« velikih partija, ni u Kongresu, ni u vladi toliko protivmera, tolike osude i mržnje, kao što su izazvale i izazivaju činjenice da je neko crne boje, da neko čita istorijske romane Hauarda Fasta, da neko želi da glasa za Henrija Volesa ili — horribile dictu — da je neko član Komunističke partije. Sako i Vanceti, dva klasnosvesna radnika koji nisu ubili ni vrapca, izdahnuli su na električnoj stolici, dok je »javni neprijatelj br. 1« Al Kapone, čije su žrtve ostale nebrojene, umro nedavno pod svilenim jorganom u svojoj skupocenoj vili u Palm Biču, u rajskoj Floridi.

Da, na takvoj vrsti tolerancije prema gangsterima izgrađen je stav brodvejskog »humaniste« Demon Renjana. Verujem da će svaki od tih stopostotnih Amerikanaca, koji dobijaju nastupe besa kada samo čuju ime Viljema Fostera, pretsednika Komunističke partije Amerike, verujem da će se svaki od njih dobroćudno nasmešiti i Hariju Koniu, i Španskom Jovanu i svim ostalim figurama iz gangsterskog panoptikuma Demona Renjana.

Demon Renjan, međutim, nije se ograničavao u svojim pripovetkama samo na takozvani nepolitički milje Brodveja. Renjan je davao izveštaje i sa velikih skupština Demokratske i Republikanske stranke, bio ratni dopisnik u Meksiku i na evropskim frontovima. I tako se u njegovim delima katkad pojavljuju pored gangstera, boksera i posednika barova, i ljudi druge vrste. Kao, na primer, onaj »član Komunističke partije« koji epizodno nastupa u pripovetci »Uske cipele«. Epizodno, ali pretovaren lažima. Taj tobožnji »član Komunističke partije« razbija izlog jedne radnje i jednu dostojanstvenu demonstraciju pretvara u kriminalnu pljačku. Evo, takvi su »komunisti«, morališe apologeta gangstera i ubica.

Jedna pripovetka Demona Renjana, »Tražim službu«, seća me na jedno od najnovijih poglavlja savremene Amerike: na ubistvo Džordža Polka, američkog novinara koji je pisao istinu. Kod Demona Renjana ne radi se o novinaru, a i stvar se ne događa u Grčkoj. Pa ipak ova pripovetka ima mnogo zajedničkog sa ubistvom novinara Polka. Jedan gangster, po imenu Eslip, voli Mis An Lark, kćer Mr. Larka, agenta za kupovinu i prodaju zemljišta iz Mijamia na Floridi. On je voli ozbiljno i hteo bi njome da se oženi. Ali, on u džepu nema ni marjaša. I nijedan od njegovih povremenih poslodavaca — ni Dev dzi Djud, iz Big Moej, ni Beni Berker — nemaju za njega ni najčedniju porudžbinu, ni najmanje ubistvo. A bez para od ženidbe ne može biti ništa. U očajanju Eslip čita večernje novine. To se dešava jednog vrelog letnjeg popodneva 1936 godine. A šta čita? Čita, — ali prepustimo Eslipu da to sam ispriča; »... Šta ja čitam? rat je u nekom mestu koje se zove Španija, i iz toga što čitam mogu da vidim da je to rat između dve različite bande koje žive u Španiji i od kojih svaka želi da kontroliše situaciju. To me seća na Čikago i na vreme kada me je Big Moej slao Al Kaponu« »Mislim — govori dalje Eslip — gde je rat ovakve prirode, tamo bi mogao da nađe posla i karakter s mojim iskustvom«.

Eslip se zatim obraća Beni Berkeru, da bi mu ovaj dao para za put. »Gde je ta Španija?« — pita ga, Beni Berker. »Vel — odgovara mu Eslip naravno da ja sam ne znam gde je.« Tako mi pitamo profesora D-a vičnog u klađenju na konjskim trkama, a on nam kaže da je to mnogo daleko odavde, Kaže nam da je to preko Okeana.

Eslip odlazi potom u Španiju i nalazi tamo nekog kolegu sa Brodveja, Manuela, s kojim, kao prevodiocem, odlazi na ratište. Prvo nailazi na odred republikanaca, koji opsedaju jedan dvorac. Manuel pretstavlja Eslipa. »To je, gospodo borci, jedan od velikih gangstera«. Republikanci oduševljeno aplaudiraju i nude mu po dva pezosa za svaku protivničku glavu, ako Eslipu bude pošlo za rukom da osvoji dvorac. Eslip odbija takvu ponudu sa indignacijom. »Kako? — govori on Manuelu — pa ja sam u svoje vreme dobijao do 20.000 dolara da bih obavio samo jedan slučaj (for taking care of a case), a nikada manje od 500...« A ovi mu sada nude samo po 2 pezosa, što bi značilo samo 40 američkih centi po glavi. I Eslip odlazi konkurenciji u dvorac, gde žene i deca liju suze radosnice kada se upoznaju sa planovima plemenitog Amerikanca. Međutim, vlasnik dvorca, general Pedro Vaga, nema pri ruci novaca i nudi gangsteru, na ime honorara, imanje u Mijamiu na Floridi Eslip pita telegrafski iz obližnje pošte mistera Larka, svog budućeg tasta, koliko vredi to zemljište. Odgovor je zadovoljavajući. Eslip onda razbija obruč opsade, vraća se u Ameriku, ženi se sa Mis An Lark i, u zajednici sa starim Larkom, pretvara zemljište u otmeno groblje sa, visokim ulaznicama. Hapy, hapiest end.

Da, u ovoj pripoveci nema ni Grčke, ni Džordža Polka. Ali ono čega ima u njoj to je onaj duh koji u Grčkoj ubija Džordža Polka. To je gangsterizam koji je iz kriminalne rubrike novina prešao u agente imperijalističke politike, gangsterizam koji se iz Mindijevog restorana na donjem Brodveju preselio u jednu veću kuću, u firmu za osvajanje sveta.

Zato je »literatura« Demona Renjana poučna i za one koji znaju šta je literatura i kultura, jer je reč upravo o odbrani kulture od nasrtaja imperijalizma, čiju praksu tako ciničnо-otvoreno oličava »duh« ovakve američke literature, u doba kad Volstrit proglašava sebe zaštitnikom demokratije i kulture.

Veliki broj braziliskih kulturnih radnika leži u zatvorima

Napredni braziliski pisac Džordž Amado koji je, proganjan od antidemokratske vladajuće klike, bio primoran da napusti svoju otadžbinu i koji sada boravi u Čehoslovačkoj, dao je izjavu časopisu »Tvorba«. Objašnjavajući zašto je napustio Braziliju, Džordž Amado rekao je, između ostalog: »Težak je život u Braziliji pod imperijalističkim pritiskom. To je zemlja u kojoj od 45 miliona stanovnika 30 miliona živi na periferiji života, pod uslovima gorim od onih pod kojima žive životinje, u ropstvu, vezani kao kmetovi za feudalna imanja, ne znajući za novac, sa rečnikom manjim od 400 reči, nedovoljno hranjeni. To je zemlja u kojoj svako peto dete umire do trećeg meseca života, u kojoj besne tuberkuloza, malarija i lepra. Teška i tužna je brazilijanska stvarnost, zemlje u kojoj ima 70% nepismenih (u unutrašnjosti čak i 82%), u kojoj vlada troši 40% budžeta na kupovinu oružja iz SAD, a svega 10% na prosvetu i narodno zdravlje. To je zemlja u kojoj članovi vlade izdaju otadžbinu. Kada vidimo da se naša zemlja svakodnevno prodaje, da njeno bogatstvo pripada šačici feudalaca, a pre svega, gospodi sa Volstrita, shvatamo da naš zadatak nije samo da pišemo, već da učestvujemo u borbi, da stojimo u prvim redovima naroda, rame uz rame sa njim u borbi za ekonomsko oslobođenje zemlje, za mir, a protiv imperijalističke agresije i protiv robovske imperijalističke politike.

Znam da danas nije vreme za negovanje ukrasnog cveća, da živimo u doba borbe za lepšu sutrašnjicu kakva već postoji kod vas u Čehoslovačkoj. Nad mojom zemljom koja je svega dve godine mogla da diše vazduhom demokratije, ponovo besni teror diktature koja puni zatvore najboljim sinovima naroda, koja muči, ubija, šalje u progonstvo. Ona se bori i protiv kulture, protiv naših velikih kulturnih tradicija, zamenjujući realizam i humanizam brazilijanske literature kičom koji nam se upućuje iz SAD. Više brazilijanskih pisaca, umetnika i naučnika leže danas po zatvorima, zajedno sa radničkim i narodnim vođama. Drugi — među njima ponos naše likovne umetnosti — Kandido Portinari—žive u emigraciji. Po naređenju američkog Stejts-departmana, policija neumorno, od kuće do kuće, traži onog koji pretstavlja našu nadu u bolju sutrašnjicu, onog koga je narod prozvao »vitezom nade« — Luisa Karlosa Prestesa. Traže ga ne da ga uhapse, već da ga ubiju.

Otišao sam iz Brazilije zato što sam slobodan pisac svog naroda i hoću takav da ostanem. Zbog toga sam danas među vama i pozivam vas na solidarnost s mojim narodom, sa onima koji su surovo proganjani zato što žele mir, nezavisnost otadžbine, slobodu i napredak. Naročito vas pozivam na solidarnost sa Luisom Karlosom Prestesom, jer su on, njegova ličnost i njegov život od neocenjive važnosti za borbu svih naroda Latinske Amerike protiv trustova i monopola jenkijevskog imperijalizma.

Za vreme svog boravka u Evropi, često sam ponovio reči koje sam čuo od Eugenija Gomeza, generalnog sekretara Komunističke partije Urugvaja i ovim rečima hoću danas i da završim: — U danima kada je zajednički neprijatelj čovečanstva bio evropski fašizam i nacizam, evropskim narodima pali su u deo najveća stradanja i patnje. Danas kada je zajednički neprijatelj čovečanstva imperijalizam, prvenstveno američki, nama, narodima Latinske Amerike, pala su u deo najveća stradanja i patnje. Juče smo mi bili solidarni sa vama. Danas nam je potrebna vaša solidarnost, i mi je očekujemo«.

MEĐU NJIMA

TAJNA STVARALAČKOG USPEHA

U engleskom časopisu »Ingliš Dajdžest« (English Digest) izišao je članak nekog Kliftona Rejnoldsa u kome se otkriva čitaocima tajna, kako pisac može da postigne uspeh. Navodimo citat iz tog članka, koji pretstavlja obrazac ciničnog i besprincipijelno-zanatskog shvatanja književne profesije od strane jednog buržoaskog pisca.

Evo kako pisac treba da postupa — po savetima Kliftona Rejnoldsa — da bi osigurao sebi potpun uspeh:

»Ja izdavaču ukratko ispričam sadržaj svoje buduće knjige. Uzmimo da mu se taj sadržaj sviđa — tada ja napišem naslove glava. Ako mu se i to dopadne, onda on obično zamoli da mu za probu napišem jednu ili dve glave. Ali ako se izdavaču ne svidi poneki deo knjige, ja pristajem na ustupke ili se sasvim odreknem ideje da napišem tu knjigu. Sa izdavačem ja se posavetujem o svemu što bi za čitalačku publiku moglo biti od interesa. Izdavač se obično zainteresuje koliko mi je potrebno vremena da napišem knjigu. »Oko dve nedelje«, — odgovaram ja ubedljivo. »Ma idite, molim Vas«, — divi se on. »No, dobro! Recimo tri meseca«. — pristajem ja.

Kada ja razgovaram o svome stvaralačkom postupku sa drugim piscima, neki od njih mi nekako prebacuju da je to strašno i da nisam umetnik. Vrlo važno, baš me briga za njih!«

ČOVEK I PAS

Engleski časopis »Rajter« (Wrighter) donosi istoriju pripovetke jednog pisca koja je objavljena u jednom mesečnom časopisu. Nezadovoljan honorarom, primljenim od časopisa, preduzimljivi pisac odlučio je da »racionalizuje« svoju »proizvodnju«.

Glavni junak njegove pripovetke bio je — pas. Pisac je odlučio da »preradi« pripovetku, kako bi je mogao i drugi put da objavi. Da bi to postigao, on je savršeno mirno pretvorio psa u čoveka, ne menjajući inače ništa. I pripovetka je doista štampana po drugi put u jednom drugom časopisu.

BROJ ZLOČINA U SJEDINJENIM DRŽAVAMA

Federalni islednički biro u Sjedinjenim Američkim Državama saopštio je da je u 1947 godini u Sjedinjenim Američkim Državama zabeleženo 1,665.110 zločina.

AMERIČKI MORAL

U državi Minesota, u Sjedinjenim Američkim Državama, Zakon za zaštitu javnog morala zabranjuje da se muška i ženska odeća veša na istoj vešalici.

POVODOM ANKETE O MASOVNOJ PESMI

PESNIK I KOMPOZITOR MORAJU ZAJEDNO DA PRISTUPE RADU NA MASOVNOJ PESMI

U »Književnim novinama« objavljen je nedavno članak književnika Čedomira Minderovića o masovnoj pesmi, koja treba da obuhvati suštinu našeg radnog poleta i da doprinese našoj velikoj borbi za izgradnju socijalizma.

Saglasan sam s drugom Minderovićem u njegovoj osnovnoj postavci da treba punim zalaganjem pristupiti ostvarenju takve masovne pesme i dati joj ono važno mesto u našem muzičkom stvaralaštvu, koje joj po njenom visokom cilju i pripada.

Najpre bih hteo da istaknem kako se kod nas, Slovenaca, stvarala masovna pesma u toku narodno-oslobodilačke borbe, koliko je u tome vremenu kod nas, među partizanima, bilo ostvarenoga i kako se i pod kakvim okolnostima stvaralo. Zatim, namera mi je da iznesem šta je kod nas ostvareno na tom području posle oslobođenja, i, najzad, da istaknem neka zapažanja koja bi mogla da posluže u daljem našem radu i što uspešnijem stvaranju masovnih pesama.

U toku oslobodilačke borbe mnogo naših značajnih pisaca i kompozitora stupilo je u partizanske odrede i Narodno-oslobodilačku vojsku i, s puškom u ruci, doživljavalo ovu veliku epohu u istoriji naših naroda. Osetili su oni suštinu naše herojske borbe i značaj pesme koja je podizala borbenu svest naših boraca. Oduševljeni veličinom oslobodilačke borbe i herojskim podvizima naših boraca, pristupili su konkretno stvaranju borbene masovne pesme. Naši pesnici pisali su borbene pesme, koje su kompozitori-partizani istovremeno komponovali. Zanimljivo bi i korisno bilo opisati kako su te pesme nastajale na dugim i teškim marševima, u neprijateljskim obručima, pored logorskih vatri. Tu nije bilo nikakvih konkursa, nikakvih propisa, jer je svaki pesnik i kompozitor na licu mesta doživljavao to veličanstveno vreme, osećao da borbi mora posvetiti sva svoja najlepša osećanja, sve svoje znanje. Tako je u tom vremenu nastalo bezbroj masovnih borbenih pesama, koje su odmah prihvatali naši borci u brigadama, omladina i pioniri oslobođene teritorije. Te pesme postale su tako narodne da žive i danas u našem narodu kao njegovo vlasništvo. Još više! Neke od tih pesama, koje nazivamo »partizanskim«, doživele su da postanu svenarodne revolucionarne pesme, prešle granice naše slobodne domovine i vrše svoju misiju među narodima koji se još bore za svoju slobodu. Masa od sto hiljada italijanskih radnika pevala je pre godinu dana, prilikom velikog štrajka, na trgu Venecija u Rimu, našu pesmu »Na juriš«, koja je nastala u toku velike neprijateljske ofanzive novembra 1944, u obruču, na planinama Slovenije. Takvih pesama još je mnogo. Ko ne zna danas kod nas, na primer ove pesme: »Hej, brigade«, »Na juriš«, »Hej, tovariši«, »Jutri gremo v napad«, »Naša nova zastava«, »Naša vojska«, »Komandant Stane«, »V boj«, »Svobodna je naša domovina«, Pesem o svobodi«...

Drukčije izgleda naša delatnost na području masovne pesme tri godine posle oslobođenja. Pristupili smo ostvarivanju — književnici i kompozitori — viših formi i zanemarili, više ili manje, masovnu pesmu. Kod nas, u Narodnoj Republici Sloveniji, bilo je već diskusija o tome u Društvu slovenačkih književnika, Društvu slovenačkih kompozitora, kao i u raznim drugim forumima (Narodnoj prosveti, sindikatima). Pa ipak, do ozbiljnog rada na tome području još nije došlo. Masovne pesme, koje su nastale u toku ove tri godine posle oslobođenja, napisali su većim delom muzički početnici i diletanti. Takvi početnici lako potpadaju pod uticaj raznih poznatih melodija, koje imaju svoj izvor svuda pre no u našem narodnom melosu. Zato te pesme i ne mogu da prodru u široke radne mase našeg naroda. Nekim kompozitorima takozvanih velikih muzičkih formi čini se da je rad na masovnoj pesmi manje značajan. Takav stav, naravno potpuno pogrešan, govori o tome da se naši istaknuti kompozitori još nisu u punoj meri uključili u našu veličanstvenu stvarnost i nisu još shvatili potrebe naših radnih masa i naše slavne Armije.

Naravno, golo raspravljanje o ovom pitanju malo bi doprinelo, ako se ne bi konkretno znalo kako pristupiti masovnom stvaranju masovne pesme. Pre svega, naši književnici i kompozitori treba da shvate da je stvaranje masovne pesme danas jedno od važnih pitanja i da će samo dobri pesnici i dobri kompozitori ostvariti i dobru masovnu pesmu. Razni konkursi neće u tome pogledu mnogo pomoći. Pesnik i kompozitor moraju zajedno pristupiti radu. Zajedno moraju razmotriti aktuelnu životnu tematiku i sporazumno postaviti oblik masovne pesme. To je način kojim ćemo najpre doći do konkretnih rezultata, do masovne pesme, koja će sadržavati našu originalnu tematiku i koja će, uz odgovarajuću formu, naći put da prodre u široke radne mase i tako postati svenarodna. U toku narodno-oslobodilačke borbe skoro sve borbene pesme rodile su se na taj način. Moramo stvoriti takvu pesmu koja će odgovarati sadržaju velikih pregnuća naših radnih masa, vedru i originalnu pesmu, koja će se oslanjati na tematiku naše narodne pesme i koju će odmah usvojiti naše radne mase. To nije lak posao. On zahteva celog čoveka i pre svega, umetnika zdravih pogleda i solidnog znanja. Zato su pozvani baš naši najistaknutiji književnici i kompozitori da svom umetničkom aktivnošću pristupe ovome poslu. Potrebno je da se tim pitanjem — pitanjem naše masovne pesme — dublje zainteresuju naši umetnički kolektivi, da se po tome pitanju u većoj meri angažuje naša štampa, i, što je najvažnije, potrebno je, pre svega, da se neodložno pristupi konkretnom radu, jer to zahtevaju od nas naše borbene radne mase, naša omladina i naša vojska.

Karel PAHOR

Masovna pesma i narodni melos

Svakako je od velike važnosti i koristi inicijativa uredništva »Književnih novina« da o nekim pitanjima našeg umetničkog života povede, na stranicama svoga lista, diskusiju s ciljem da se uloži izvestan kolektivni napor u rešavanju tih pitanja, među kojima pitanje masovne pesme zauzima, naročito danas, vrlo važno mesto. Kao i cela naša muzička umetnost, pa i čitava umetnost uopšte, masovna pesma kod nas zaostaje za veličanstvenim razvitkom naše društvene stvarnosti. Međutim, svaki naš novi uspeh, svaka naša nova pobeda, kako u vreme oslobodilačkog rata tako i danas na putu ka socijalizmu, ne samo što pretstavlja kariku u poboljšanju i napretku materijalnog života naših naroda, već se duboko ureže i u dušu našeg novog radnog čoveka i oplemenjuje je. Kakva velika odgovornost stoji pred našim umetnicima da pomognu i ubrzaju, toplim, istinitim umetničkim izrazima, taj proces oplemenjavanja i vaspitanja ka novim borbenim i radnim podvizima naših radnih ljudi!

Nije potrebno isticati koliko veliku ulogu igra i treba da odigra masovna pesma, bliska narodu, njegovim osećanjima i stremljenjima. Ukoliko naša stvarnost postaje sve više, sama po sebi, pesma, poezija, utoliko žeđ narodnih masa za radosnom, poletnom pesmom-krilaticom postaje sve veća i utoliko ta pesma pretstavlja sve značajniju činjenicu u izgradnji našeg novog života. Kroz pesmu naš narod želi da da oduške svojoj plemenitoj radosti, da izrazi sebe, svoje slavne borbene podvige, svoje patnje i pobede, svoju nepobedivu ljubav za slobodu, svoj stvaralački zanos. Pesma treba da mu posluži kao pokretač na nove podvige.

Takvu pesmu treba da pruže narodu naši umetnici. Međutim, takvu pesmu mi do danas, sa malim izuzecima, još nemamo, Čedomir Minderović u svome članku pravilno je uočio neke negativne pojave u vezi s tim. Meni se čini da mi moramo umnogome da raščistimo neke naše nepravilne pojmove u pogledu stvaranja muzike za masovnu pesmu. Ima dosta primera dosad komponovanih »masovnih« pesama koje narod nije prihvatio. Nad tom činjenicom naši kompozitori treba ozbiljno da razmisle. Ne dešava li se to zbog toga što je za neke naše kompozitore važnije da zadovolje svoj često u duhu formalizma izgrađen ukus, nego da odgovore potrebama i nepogrešnom ukusu i kriteriju naroda? Zar se u nekim kompozicijama takozvanih masovnih pesama ne oseća jasno razna formalistička eksperimentisanja, samo zbog toga što je kompozitor uporno tražio neki tobože originalni izraz, nešto »novo«. Međutim, to »novo« u najvećem broju slučajeva sastoji se u upornom bežanju od jednostavne, bliske narodu melodije, u bežanju od duha narodnog melosa, narodne ritmike. Zar neiscrpno bogatstvo i raznolikost našeg narodnog melosa ne pretstavlja nepresušni izvor iz koga se svi naši kompozitori mogu napajati, crpsti i stvarati u njenom duhu umetnička dela? Zar nije naša narodna muzika istinski izraz našeg nacionalnog života? Može li se, dakle, zamisliti pravilan razvitak naše nacionalne muzičke umetnosti, ako se ide za tim da se taj razvitak razvija u nerazumljivom i štetnom suprotstavljanju narodnoj muzici, njenom potcenjivanju i nerazumevanju.

Ja smatram da je ovo pitanje vrlo bitno i da je raščišćavanje pojmova u vezi s tim od velikog značaja za dalji rad naših kompozitora.

U našim naporima da pružimo narodu onakvu masovnu pesmu kakvu on očekuje i kakvu bi on prihvatio, svakako da će nam znatno pomoći uspostavljanje što tešnjih stvaralačkih veza između pesnika i kompozitora. Međutim, uspostavljanje takvih veza ne može ni izdaleka da pruži zadovoljavajuće rezultate, ako i pesnik i kompozitor ne ulože što ozbiljniji napor da shvate što potpunije i da osete što toplije svu širinu i dubinu onih preobražaja, onih divnih promena koje su nastale i svakim danom nastaju u našoj zemlji, u našem narodu, u duši našeg radnog čoveka. To je jedina garancija da naše umetničko stvaralaštvo uopšte, da kompozicije masovnih pesama posebno, postanu istinski izraz narodnog života i duha, izraz uključen u takve umetničke forme koje će narod razumeti, primiti i zavoleti i koje će zbog toga postati činilac u njegovom životu i radu.

Petar BOGDANOV — KOČKO

PISMO IZ SENT ANDREJE

Otkrivanje spomen-ploče na kući u kojoj se rodio Jaša Ignjatović

Društvo Mađarska — Jugoslavija priredilo je 26 juna ove godine u Sent-Andreji svečanost otkrivanja spomen-ploče na kući u kojoj se rodio pisac Jakov Ignjatović. Svečanosti je prisustvovalo, pored pretstavnika mađarske vlade i mađarskih prosvetnih ustanova, mnoštvo naroda iz Budimpešte i Sent-Andreje. Manifestacija je dobila masovno obeležje i sadržajno je posvećena piscu Jakovu Ignjatoviću, 1848-oj i kulturnoj saradnji mađarskog i jugoslovenskog naroda.

Na svečanosti istaklo se u govorima učešće Jakova Ignjatovića 1848 na strani mađarskih ustanika, na strani borbe protiv bečke i evropske reakcije. Podvučena je uloga velikog srpskog pisca-realiste, kao i njegov stav u istoriskim momentima kada je s revoltom istupio protiv ugnjetavanja naroda i suprotstavio se mračnim reakcionarnim obmanama vrhova pravoslavne crkve i vojnim i političkim podrškama oficijelne Srbije, svemu onome što je priteklo u pomoć bečkoj reakciji.

Sent-Andreja, koju je Ignjatović svojim književnim delima učinio veoma poznatom, dajući ilustrativno njenu društvenu sliku iz prvih decenija devetnaestog veka ,sačuvala je fizionomiju starog grada koji ima svoje tipično i markantno istorisko obeležje. Uske ulice, niske kuće, potsećaju na onaj poznati ambijent zanatskog i trgovačkog života iz proze Jakova Ignjatovića. Pokazuje se i danas kuća u kojoj je živeo Samika, junak »Večitog mladoženje«.

U okviru ovog starog grada, koji liči i na bačka velika sela, s plodnom okolinom i Dunavom uza se, lik Jakova Ignjatovića je bliži, poznatiji, ma da o njegovom životopisu u Sent-Andreji danas više govore stvari nego ljudi. Građanska kuća u centru grada, koja je pripadala porodici Ignjatovića, potseća na stari tip domaćinstva, urednosti, brižljivosti, vrednoće, strogosti u redu, temeljnosti u životu. A iz te kuće izišao je život Jakova Ignjatovića nemiran, nespokojan, suprotstavljen domaćinstvu, ekonomičnosti i uokvirenosti koju fizionomija rodnog doma odaje.

Koncertna priredba koja je u programu ove svečanosti data uveče u Sent-Andreji pred velikom masom sveta imala je pretežno folklorno obeležje. Nastojanja Društva Mađarska — Jugoslavija oko pripreme ove svečanosti bila su zamašna i u organizovanju vrlo uspela, pa baš zbog toga bilo bi i korisnije i svečanije da se na toj večernjoj priredbi dalo više savremenosti, da se dalo više onoga što je danas živo, aktuelno u kulturnom životu mađarskog naroda i nove Jugoslavije. Trebalo je i u pesmi i u recitaciji dati mesta i izraza poeziji narodnoj i pisanoj iz narodno-oslobodilačke borbe, kao i muzici sa tom tematikom.

Društvo Mađarska — Jugoslavija vrlo je aktivno u radu na kulturnoj saradnji između mađarskog i jugoslovenskih naroda. Ono izdaje časopis u kome je dosada zastupljen veliki broj prevoda iz savremene jugoslovenske književnosti. Takođe je ono prevelo i nekoliko dela iz našeg kulturnog nasleđa. Za svečanost je izišao iz štampe prevod Ignjatovićevog »Vase Rešpekta«. Društvo Mađarska — Jugoslavija ima za svoj rad lepih osnova u mađarskom narodu. U mađarskom narodu, a naročito u njegovoj naprednoj omladini, ima velike ljubavi prema novoj Jugoslaviji, divljenja prema njenoj borbi i prema njenim uspesima.

V. Gl.

PIŠU NAM NAŠI ČITAOCI

KNJIGA KAO DAR

Nema lepšeg dara od knjiga. Njima ostvarujemo želju da našim najmilijima poklonimo ceo svet. Pokloniti knjigu znači umetnikovim rečima iskazati ono što želimo preneti na druge, ali što nismo u stanju da izrazimo tako ubedljivo i slikovito. Nagraditi knjigom znači davati pohvalu i uspomenu na postignuti uspeh, ali i potstrek i pomoć u budućem radu.

Mnogo hiljada knjiga prelazi krajem svake školske godine u ruke naših omladinaca i pionira. Knjigama nagrađuju prosvetne vlasti i omladinske organizacije najbolje pojedince, a od ove godine i najbolje kolektive.

Na završnoj školskoj svečanosti radoznale oči đaka uprte su u dugačak sto, prekriven čitavim blagom knjiga. Obleću ga pritajene želje i nade. Uglavnom zna se ko će biti pozvan da primi dar. Zna se ko je trajnim zalaganjem postigao odličan uspeh, ali ipak! Onda seređaju imena. Pažljivo kao nešto veoma, veoma skupoceno prima se podarena knjiga. Svakome najlepša knjiga u tom svečanom trenutku, jer u njoj piše: Odličnom učeniku i dobrom pioniru kao dar.

Na svečanim konferencijama pionira nagrađuju se i kolektivi. Izlaze predvodnici kružoka a rukovodilac objavljuje: »Najboljem literarnom kružoku! — Kružoku istoričara za uspešan rad. — Najboljoj crtačkoj, modelarskoj, folklornoj muzičkoj sekciji — Najboljoj grupi mladih prirodnjaka!« Da, tako je bogat kulturnim vrednostima život naših mladih i najmlađih! Novoprimljene knjige obogatiće ga još više.

Ponosno i zamišljeno svrstava omladinac-knjižničar veliki broj novih knjiga u domsku biblioteku. U svakoj od njih piše: Domu srednjoškolaca, pobedniku u međudomskom takmičenju, u junu 1948 godine... Još posle mnogo godina čitaće tu posvetu novi mališani, a oni koji su danas svojim kolektivnim naporom pobedili, boriće se na drugom polju rada za nove pobede u izgradnji socijalizma.

Hiljadama knjiga nagrađuju se napori omladine u savlađivanju znanja i nauke. Mnogo hiljada knjiga izlazi godišnje iz štampe. Pa ipak, nije lako izabrati nagrade, ni one za pojedince, ni one za kolektive. Mnogi omladinci i nastavnici zadržavali su se ovih dana satima u knjižarama, prelistavajući i odabirajući knjige. Nisu ih zadržavali ni slab izbor, niti su ih sputavali krediti. Knjiga ima dosta, nisu ni skupe, a krediti su veliki. Zadržavala ih je jedino želja da se iz mnoštva izabere ono najlepše, najprikladnije; ukratko, zadržava ih želja da knjigom iskazuju još jednom ono, što su tokom cele godine iskazivali predanim radom: svoju ljubav prema mladom pokolenju.

Lep je to zadatak, ali nije lak. Malo ima onih koji, prelaze redom preko izloženih knjiga, kategorički traže: »Dajte mi po deset primeraka ove, ove i ove knjige«! Većina dolazi sa izdavačkim katalozima i brižljivo pripremljenim spiskovima u ruci, znajući tačno čime će koga obradovati. Ali katalog je katkad zastareo, nekih knjiga više nema, mesto njih izišlo je toliko novih, još privlačnijih. Tada počinju teškoće. Šta da se pokloni ovome, šta onome? Ipak, dosta brzo odlučuju se za nagrade pojedincima. Nije teško ni sa literarnim kružocima, tu su naši klasici, naši realisti, naši pesnici narodnooslobodilačke borbe. Mladim fizičarima, hemičarima i prirodnjacima obezbeđena je bogata popularno-naučna literatura. Ima knjiga i za male istoričare. Ali hoće li im biti dovoljno žive, pristupačne? Za geografe je još teže. Ima mnogo zanimljivog o dalekim zemljama, ali ima li knjiga o našoj zemlji, koje bi ih vodile po našim republikama? Nema ih. Za mlade muzičare ima dosta lepo opremljenih nota, ali šta da se uzme za folklorne grupe, koje se toliko interesuju za naše narodne nošnje i igre? Crtače ćemo nagraditi mapama naših majstora grafike, neka se inspirišu i bogatim motivima u mapi hrvatskih narodnih ornamenata koju smo odredili kružoku malih vezilja. Ali naši mladi vajari ostaće bez knjige koja bi ih upoznala s najlepšim radovima naših majstora. Letnji povetarac visoko će poneti modele jedrilica, sagrađene prema uputstvima koja su donele knjige naših stručnjaka, no mali slikari, boriće se i dalje sa osnovnim elementima rukovanja četkicom i bojama i neće se upoznati s vernim reprodukcijama naših slikarskih dela.

Zabrinuti pogledi traže po knjižarskim stolovima i rafovima. U mislima puni se, zasada još prazna, polica jednom serijom knjiga koja će se možda zvati **Titova zemlja i njeni ljudi**, s mnogo svezaka, gde će, uz lepe snimke i umetničke slike, biti ispisane reči naših starijih i novih pisaca koji su toliko divnih stranica posvetili lepotama i bogatstvu naše zemje. Tu će biti svezaka sa likovima naših prvoboraca u ratu i miru. Rečima, slikama i melodijama govoriće se o našem novom čoveku, kako radi i kako igrom i pesmom slavi svoje radne pobede. Knjige o našim vajarima, našim slikarima, o našim muzičarima — puno takvih knjiga nama je potrebno. Njih danas još nema. Hoće li ih biti do godine? Treba da ih bude.

Marija KRSMANOVIĆ

Lice i naličje

Reklamni plakat koji šteti ugledu naše zemlje

Na sajmu koji je održan prošlog meseca u Budimpešti paviljon Jugoslavije privlačio je veliki broj posetilaca. Svet u prijateljskim zemljama sa veoma živim interesovanjem prati izgradnju naše nove države i želi da preko ovakvih izložbi dobije sliku o njoj. Zbog toga bi trebalo mnogo više pažnje posvetiti uređivanju ovakvih paviljona kako bi slika o našoj zemlji bila što vernija i sadržajnija.

Međutim, na sajmu u Budimpešti padao je u oči jedan plakatni crtež u Jugoslovenskom poviljonu koji je pokazao da u načinu izlaganja i ilustrativnog prikazivanja našeg života još ima šablonskog i stereotipnog. Na crtežu su prikazani likovi naših narodnih republika u vidu kostimiranih lica koja zajednički koračaju vesela lica. Ali ta veselost nije na crtežu bila izraz optimizma junačke borbe i izgradnje, nego pre izraz nekih raspoloženja dobijenih u kafani ili na igrankama. Crnogorac i Makedonac prikazani su sa oružjem za silavom.

Nije potrebno da se na taj način ilustruje bratstvo i jedinstvo naših naroda. Ono će se ilustrovati daleko pre crtežima iz kojih će se videti rad naših naroda, onaj ogroman elan, poletnost i stvaralaštvo narodnih masa koji su karakteristični za epohu izgradnje naše nove države. Treba i u ovim crtežima da se donese sadržajnost našeg revolucionarnog, preobražajnog života i njegova veličina. A onakav crtež koji je stavljen u paviljon Jugoslavije na sajmu u Budimpešti to nikako ne pokazuje. Svejedno što se iza onako kostimiranog bratstva u velikoj daljini dime fabrike.

V. G.

KNJIŽEVNA HRONIKA

O FABULI, LIKOVIMA, STRUKTURI I STILU U PRIPOVECI

(Povodom povesti Čedomira Minderovića „Oblaci nad Tarom")

JOVAN POPOVIĆ

Knjiga Čedomira Minderovića »Oblaci nad Tarom«, koja je izišla krajem prošle godine u izdanju »Prosvete«, izazvala je živo interesovanje i diskusiju čitalaca. Živa usmena diskusija svedoči o tome da se svaka nova knjiga s aktuelnom temom kod nas dočekuje s nestrpljenjem, i da naša nova čitalačka publika kritički propraća književna svedočanstva o velikim temama. Ali o knjizi jedva da je šta napisano, a to je nezdrava i štetna pojava. Štetno je za pravilan razvitak naše književnosti, nepravičnost prema piscu i greh prema čitaocima, što o nekim knjigama, koje zaslužuju pažnju i zahtevaju kritiku, nije napisan ozbiljniji kritički osvrt, ma i kao početak diskusije.

U ovom slučaju reč je o književniku koji se još u bivšoj Jugoslaviji istakao kao napredan pisac i čija je popularnost porasla kroz oslobodilački rat, o književniku koji je već pokazao delimičnu meru svog talenta, ali se još nalazi na putu ka zrelijim ostvarenjima, a u ovoj se knjizi uhvatio u koštac s velikim književnim zadacima. A sem toga, ova knjiga od dvesta manjih stranica postavlja i niz pitanja koja se ne odnose samo na nju, nego su od značaja i za rad mnogih naših pripovedača.

Čedomir Minderović do rata je bio poznat kao pesnik borbenih, često politički aktuelnih stihova i kao autor autobiografskih lirskih crtica »Uska ulica«. U toj svojoj zbirci priča, koja je posle zabranjenog predratnog izdanja ponovo izišla po oslobođenju, on je dao niz sličica iz beogradskih predgrađa, opisujući jedno proletersko detinjstvo — svoje detinjstvo, i dajući kroz njih štimung teskobe pod pritiskom nepravednog društvenog poretka, a i akcente borbene uverenosti u ostvarenje novog društvenog poretka. Pisane lirski patetično, donekle fragmentarne, neke od tih priča ostaju kao književna svedočanstva o jednom vidu stvarnosti bivše Jugoslavije i kao rezultati naše mlade napredne književnosti do rata (»Seoba« »Nedelja,« »Violina«).

Posle partizanskog dnevnika »Za Titom«, u kome ima više lirskih refleksija i eksklamacija nego pripovedanja i slikanja događaja i likova, Minderović je, kao prvi svoj prozni rad, dao »Oblake nad Tarom«. To je prvi pokušaj relativno još mladog pisca da pređe s autobiografski-lirskih kazivanja na objektivno prikazivanje događaja i likova, prvi njegov pokušaj književnog rada većeg formata i daha. A to je u isti mah i jedan od prvih pokušaja većeg, celovitog proznog rada o jednom motivu oslobodilačkog rata u našoj književnosti.

U knjizi, koju je Minderović nazvao povešću, pisac je pristupio velikom i bogatom, ali vrlo složenom materijalu za oblikovanje. Izabrao je jedan dramatičan momenat iz Pete ofanzive: borbu za Čelebić, susret Bosanske brigade koja se našla u kritičnoj situaciji, s Prvom proleterskom, s kojom zajedno nastavlja proboj neprijateljskih obruča.

Ova tema zahteva veliku umetničku snagu, a i pravilno metodsko prilaženje vrlo složenoj temi, zahteva da pisac bude potpuno načisto kako misli da obradi materiju. U knjizi »Oblaci nad Tarom« ima uzbudljivih stranica, ima nagoveštaja onih dramatičnih zbivanja u kojima se ispoljila nepojamna snaga i svest naših boraca. Stav piščev prema oslobodilačkoj borbi i prema prikazanim zbivanjima, razume se, pravilan je, kao što je pravilno i njegovo shvatanje književnosti. Knjiga je u idejnom pogledu čista, bez zamućivanja i zastranjivanja. No knjiga nije u punoj meri postigla ni ono što je sam pisac hteo u njoj da da. U ovom članku nije mi toliko stalo do toga da dam apsolutnu ocenu knjige, nego da utvrdim kako je pisac stvaralački pristupio materiji, da li su njegovi postupci u stvaralačkom pogledu bili uvek odgovarajući, a ako nisu, kakvi su i zašto nisu. Analiza izvesnih metodskih i stilskih postupaka pisca »Oblaka nad Tarom« treba da koristi i njemu u daljem radu, i mnogim drugim piscima koji se ogledaju ili će se ogledati na toj tematici.

Knjiga je nazvana povest. Znači da nije ni duga pripovetka, ni roman, nego jedan specifični žanr pripovedanja, koji je kod nas još redak, a koji odgovara velikim zbivanjima i velikim vremenima. Pišući povest, pisac se unapred ograničava da će pripovedati nešto što je bilo, da će stvarne događaje ispričati povezano i uzastopno, težeći svojim književnim talentom da istakne što plastičnije ono što je bitno i presudno, da iz mnoštva zbivanja izvuče izvesne najbitnije i najtipičnije momente, a stvarne likove obradi što uverljivije i življe. Ograničenje se tu sastoji jedino u tome, da pisac unosi u pripovedanje manje svoje mašte nego u roman, — no stvaralački metod je isti. Povest zahteva očiglednost i jasnoću u pripovedanju, razvijanje događaja jednih iz drugih, i jednostavan, pregnantan, sugestivan stil.

Minderović je, kao pisac, bio u nedoumici kako da priđe materiji koju će obraditi. On izbegava pripovedački način memoara ili hronike te se ustеže od neposrednog kazivanja događaja u razvitku. S druge strane, ne izgradivši svoju sopstvenu fabulu romana, on daje montažu vremenski pomešanih epizoda i psihičkih raspoloženja, bez linije radnje kroz koju bi se isticali i koju bi nosili junaci. A pritom ipak, i pored izvesnih lirskih konstrukcija, mestimično pada u hroničarske, faktografske detalje. Nije, na osnovu doživljaja oplođenih fantazijom, izgradio specifičnu fabulu, a ustezao se da same događaje opšteg zbivanja, u koje je postavio svoje junake, pripoveda neposredno kako se događaji razvijaju. Otuda izvesna neodređenost, hibridnost ove povesti, koja nije roman stvoren slobodnom obradom stvarnosti, a ni povest sa jasnim kazivanjem stvarnih zbivanja. Pisac je hteo da prikaže susret dveju brigada na Čelebiću sred najteže bitke u kojoj neprijatelj nadire. Ali, težeći da prikaže same mase u pokretu i u borbi, sa svim oscilacijama usred borbe, zapostavio je da izgradi žive, individualizirane junake, koji se mogu dati jedino kroz razvijenu fabulu. Međutim, mase se književno ne mogu prikazati drukčije nego kroz tipične pojedince. Minderović je dao nekoliko vrlo živih opisa pokreta masa u borbi, a skicirao je i nekoliko individualnih likova. No zbog nedoumice u koncepciji, ostao je na nagoveštajima. Pošto se pisac ustezao da prosto pripoveda, unoseći u to pripovedanje sve svoje stvaralačke sposobnosti, — slika koju je u velikim crtama dao u »Oblacima nad Tarom« iskidana je, nepovezana. Ona deluje i kao niz fragmenata posredno odražene stvarnosti koji nisu stopljeni u celinu, a i kao namernim postupkom stvorena difuzija fragmenata uzetih iz celine u kojoj su bili u stvarnosti.

Posredi je konstrukcija, struktura povesti. Zbog nedostatka razvojne linije radnje, jednostavno ispričane, pisac je obrađenoj materiji prišao s gotovom strukturom koja joj organski ne odgovara. To je struktura montaže. Otuda dolazi i to, da same ličnosti, izdvojene iz mase, nisu zgusnute do likova; one su više siluete, nagoveštene s nekoliko crta i nekoliko njihovih raspoloženja, a manje likovi zgusnuti u radnji u kojoj se delatno razvijaju. Ličnostima nedostaje punoća osobenosti, i zato, jako kroz njih pisac daje izvesna reagovanja na zbivanje one ne odražavaju dovoljno živo ono opšte zbivanje u kome učestvuju. Opšti tok zbivanja pisac kazuje mahom ili ilustrativno, ili kroz svoja objašnjenja i uzbuđenja, ili kroz letimična raspoloženja ličnosti hoće da da odraz zbivanja, kao evokacije i sećanja. Zbog toga što ličnosti nisu zgusnute u radnji, kao individue i pretstavnici, taj odraz je samo delimičan, a pošto objektivno zbivanje nije dovoljno naslikano i ispripovedano, same ličnosti nisu dovoljno određene.

Pitanje radnje (odnosno fabule), strukture (odnosno kompozicije) i likova, kao što vidimo, nerazdvojno je. Minderović je izvršio ozbiljan poduhvat i dao nekoliko snažnih akcenata velike teme, ali zbog nedoumice u pogledu načina kako da da ono što hoće da da, pribegao je izvesnim postupcima koji su se pokazali nepodudarni s izabranom materijom.

Realistički metod književnog stvaranja u osnovi je isti kad pisac neposredno kazuje o stvarnim zbivanjima i likovima kao i kad pomoću maште gradi novu fabulu a likove stvara uopštavanjem crta raznih ličnosti iz života. Pisac ima pravo ne samo da domišlja, nego i da izmišlja, — ako ono što stvaralačkom maštom gradi na osnovu stvarnosti, ističe iz života upravo ono što je bitno i tipično, jače i plastičnije nego u životnoj svakidašnjici. A i pisac koji ne izmišlja nego hoće da umetnički reprodukuje baš ono što je doživeo, mora da se služi stvaralačkom fantazijom, jer mora da probere sirovi materijal da ga sredi, komponuje, da iz meteža događaja izvuče smislenu nit radnje, da naslika i karakteriše likove, nalazeći i ističući u njima ono što ih čini baš njima, a i tipovima. Ne samo što jedan pisac može više da se drži neposredno doživljenog a drugi da više transponuje i uopštava, nego i isti pisac će se, čak i u istom radu, služiti i jednom i drugom mogućnošću, jer ponekad u samoj stvarnosti već nalazi pojave i likove toliko tipične da nema potrebe za daljim transponovanjem. U književnom realizmu bitna je istinitost, da ono što je opisano, — bez obzira na to da li je baš tako bilo ili samo moglo biti, — kroz umetničku objektivaciju deluje kao nešto što je baš tako moralo biti.

Kod nekih naših književnika postoji izvestan strah od neposrednog pripovedanja i slikanja stvarnosti kao da to znači srozavanje do mehaničke reprodukcije, te zato neki odlaze u proizvoljne konstrukcije i forsirana psihologiziranja, ili pak primenjuju na sasvim novu stvarnost neke manire iz već poznate literature, — a ustvari se udaljuju od životne i umetničke istinitosti. Pomenuću samo dva talentovana pisca, Miška Kranjca i Vjekoslava Kaleba, kod kojih stvarnost našeg oslobodilačkog rata ponekad dobija artificijelno transponovan vid, (netipični anarhista u »Pesmi gora«, netipični komunista u konstruisanoj fabuli »Na pragu«). Međutim, neposredno pripovedanje, sa vođenjem likova kroz radnju, neophodno je u realističkoj književnosti. Strah od neposrednog zahvatanja u stvarnost često je ustvari znak slabosti — jer je, naprotiv, težak zadatak u tako složenoj i mnogoobraznoj, a ipak jasno određenoj stvarnosti kao što je stvarnost naše narodne revolucije, iz beskrajnog mnoštva zbivanja i ličnosti odabrati i smisleno obraditi pojedine likove s osobenom radnjom i problematikom. Forsirane konstrukcije proizvoljnih detalja kod nekih pisaca koji se ustežu od

KULTURNI ŽIVOT U REPUBLIKAMA

SLOVENIJA

Deveti plenum Narodne prosvete Slovenije

U Ljubljani je održan deveti plenum Narodne prosvete Slovenije. U ime vlade Narodne Republike Slovenije plenum je pozdravio ministar prosvete Slovenije Jože Potrč i istakao da je u 1948, u drugoj godini Petogodišnjeg plana potrebno posvetiti najveću brigu našem selu. Naročito je potrebno produbiti rad na usvajanju napredne ideologije i pojačati borbu protiv ostataka prošlosti.

Zatim je sekretar Izvršnog odbora Narodne prosvete Slovenije Janko Liška dao kritički pregled rada u razdoblju od trećeg sastanka plenuma do danas.

»Jedna od najvažnijih dužnosti narodnoprosvetnih organa — rekao je on — sastoji se u tome da doprinesu kako bi zadružni domovi bili što bolje i kulturnije uređeni i opremljeni. Prosvetni aktivisti pozvani su ne samo da potstiču na što bržu izgradnju domova, nego da još u većoj meri učestvuju u njihovoj opremi i ukrašavanju.

Posle Janka Liške govorio je Uroš Krajger o zadacima Narodne prosvete ističući da pred očima treba imati jasnu perspektivu da izgrađujući prvi Petogodišnji plan, polažemo temelje socijalističkom društvu, prema tome i socijalističkoj kulturi. U radne mase treba unositi socijalističku svest, popularisati nauku marksizma-lenjinizma u svim oblicima kulturno-prosvetnog rada. Izgrađivati i jačati novi jugoslovenski patriotizam, oslanjajući se na principe naše narodne revolucije i svih progresivnih vrednosti prošlosti.

U zaključku referata Uroš Krajger, u ime Izvršnog odbora, predložio je plenumu da prihvati odluku o osnivanju 200 knjižnica koje još nedostaju kako bi svako područje svakog sreskog odbora imalo po jednu knjižnicu i to do 21 jula — do dana Kongresa Komunističke partije Jugoslavije.

Potpretsednik Izvršnog odbora France Timovec predložio je plenumu da, u čast Petog kongresa Komunističke partije Jugoslavije u svima kulturno-prosvetnim centrima Slovenije budu održane priredbe i održani referati o značaju kongresa.

Plenum je usvojio predloge i uputio rezoluciju Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije.

***U Celju je održan koncert** učenika Muzičke škole, koja je, pored znatnog napretka, pokazala i izvesne nedostatke. Slovenačka štampa istakla je povodom ovog koncerta, da bi škola trebalo da posveti veću pažnju privlačenju omladine iz redova radnika.

SRBIJA

Kulturno-prosvetni rad Rumuna u Vojvodini

U Vršcu je održan Drugi plenum Rumunskog kulturnog saveza. O dosadašnjem radu Saveza podneo je referat Aurel Trifu, koji je uporedio predratno stanje i kulturni razvoj rumunske nacionalne manjine u novoj Jugoslaviji. Pod uslovima narodne demokratije masovni kulturno-prosvetni rad Rumuna dobio je širok zahvat, obuhvatio sve manifestacije kulturnog života Rumuna. Odlučeno je da se ukine dosadašnji pravni oblik Rumunskog kulturnog saveza, a da se kulturno-prosvetna delatnost društva nastavi preko Sekcije za kulturni rad Rumuna pri Savezu kulturno-prosvetnih društava Vojvodine.

***Na godišnjoj skupštini Matice rusinske,** kojoj su prisustvovali delegati iz svih rusinskih mesta Vojvodine, odlučeno je da se sva rusinska kulturno-prosvetna društva uključe u Savez kulturno-prosvetnih društava Vojvodine. Zatim se prešlo na deljenje nagrada najboljim rusinskim kulturno-prosvetnim društvima. Knjigama su nagrađena društva iz Đurđeva, Šida, Orahova, Vrbasa i Kule.

***U Jaši Tomiću održano je takmičenje** između prošlogodišnjeg prvaka Vojvodine amaterskog pozorišta iz Jaše Tomića i amaterske grupe iz Turije, prvaka srpsko-hrvatskog dela takmičenja za 1948 godine. Kao pobednik iz takmičenja izišlo je pozorište iz Turije s komadom »Zona Zamfirova« od Sremca.

***U Subotici su se sastala četiri najbolja** amaterska pozorišta Mađara iz Vojvodine iz Kikinde, Ade, Topole i Subotice. Pobedilo je pozorište iz Kikinde sa komadom »Nada« od Hejermansa, i time osvojilo prvo mesto među mađarskim pozorištima u Vojvodini.

***Opera Vojvođanskog narodnog pozorišta** gostovala je dva dana u Subotici sa »Traviatom« od Verdia i operom »Ero s onoga svijeta« od Jakova Gotovca.

***Kulturno-umetničko društvo** »Aleksa Dejović« iz Titovog Užica do 21 jula obići će sva gradilišta zadružnih domova u čitavom srezu.

HRVATSKA

Folklorne priredbe u Opatiji i Crikvenici

U čast Petog kongresa Komunističke partije Jugoslavije održaće se u Crikvenici 10 jula za domaće i inostrane goste folklorna priredba, na kojoj će učestvovati muški pevački hor radničkog kulturno-umetničkog društva »Vladimir Nazor« iz Zagreba, Folklorna grupa sindikalne podružnice Ministarstva trgovine i opskrbe Hrvatske i folklorna grupa iz Raše koja će prikazati ribarske narodne običaje iz okoline Rovinja.

Slična priredba održaće se 17 jula u Crikvenici, gde će učestvovati folklorna grupa društva »Vladimir Nazor« i grupa ogranka »Seljačke Sloge« iz Dobrinja.

***U Osijeku je otvorena izložba** slikarskih radova radnika i nameštenika članova kulturno-umetničkog društva »Vinko Jedjut« iz Zagreba. Likovna sekcija ovog društva proglašena je u takmičenju za najbolju u našoj zemlji.

***Osječko kazalište** gostovalo je u Đurđenovcu i izvelo Molierovu komediju »Tartif« za radnike Drvnog kombinata.

***Hrvatsko narodno kazalište iz Siska** gostovalo je nedavno u Novskoj i prikazalo Cankarevu dramu »Kralj Betajnove«.

BOSNA I HERCEGOVINA

Peta izložba likovnih umetnika

U Sarajevu je otvorena 15 juna, Peta izložba Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine. Opšte uzevši, izložba pretstavlja značajan korak u naporima bosansko-hercegovačkih likovnih umetnika da nađu likovni izraz motivima naše stvarnosti. Ismet Mujezinović izložio je devet radova, od kojih se naročito ističu »Portret majke« i kompozicije »Juriš« i »Prelaz preko Neretve«. Od radova Iva Šeremeta, koji je najbrojnije zastupljen na izložbi privlače pažnju »Portret«, pejzaži sa Boračkog Jezera i, naročito, »Most na Pruzi Šamac—Sarajevo«. Vajar Ante Kostović izložio je pet svojih radova, među kojima »Oranje« i »Kod čitanja«. Radove su izložili još: Rizah Štetić, Hakija Kulenović, Mica Todorović, Milan Vasiljević, Đoka Mazalić i Vojislav Hadži-Damjanović.

***Inicijativom i zalaganjem** organizacija Narodnog fronta i narodnih vlasti u Visokom, Tešnju i Gradačcu rade na podizanju novih bioskopa. Uz pomoć narodnih vlasti, u Nevesinju je na svečan način otvoren novi bioskop s normalnom aparaturom. Novi bioskopi otvoreni su i u Bugojnu, Turbetu, Vitezu i na Ilidži.

Kanadski omladinci o svojim utiscima iz Jugoslavije

Kanadski komitet Svetske federacije demokratske omladine izdao je brošuru pod naslovom »Putovanje ka miru« koje sadrži kratak izvještaj o učestvovanju kanadskih omladinskih delegata na Svetskom omladinskom festivalu u Pragu i o učešću kanadske Bivor brigade na izgradnji pruge Šamac-Sarajevo. Brošura je opremljena sa fotografijama koje prikazuju rad brigada na Pruzi i priredbe raznih kulturno-umetničkih grupa. Tri reprodukcije crteža Đorđa Andrejevića Kuna uzete su iz umetničke mape koju je kanadskim omladincima poklonila Narodna omladina Jugoslavije. U kratkim člancima kanadski omladinci govore o svojim utiscima s Pruge i oduševljeno pišu o naporima jugoslovenske omladine na izvršenju Petogodišnjeg plana. Pod naslovom »Nema gvozdene zavese« članovi kanadske brigade pišu da su se sasvim slobodno kretali po Jugoslaviji, a u članku pod naslovom »Gvozdena zavesa« iznosi se slučaj grupe sedam kanadskih omladinaca kojima su američke vlasti, zbog nekih formalnosti, odugovlačile da izdadu dozvole za povratak u Kanadu.

KROZ ČASOPISE I LISTOVE

Dvobroj časopisa „Mladost" za maj i juni

Novi dvobroj »Mladosti« pokazuje, raznovrsnošću i obiljem priloga, da se časopis nalazi na putu sve vidnijeg napretka, i pored toga što u našim republikama izlaze dva nova omladinska časopisa (»Izvor« i »Zora«), koji okupljaju znatan broj saradnika »Mladosti«. Na primeru »Mladosti«, kao i na temelju ocena koje su već date u našoj štampi o prvim brojevima novih omladinskih časopisa u Zagrebu i Sarajevu, vidi se da je broj mladih pisaca-početnika svakim danom sve veći i da njihov književni rad daje sve vidnije rezultate.

U ovom broju novinu u pogledu teme i načina obrade pretstavlja odlomak iz »Priče narodnog komandanta« od Milenka Šotre. To je u obliku pripovetke obrađena biografija general-majora Vlade Šegrta, jednog od organizatora i rukovodilaca ustanka u Hercegovini, u kojoj pisac, na onsovu pričanja samog Vlade Šegrta, opisuje njegov život i borbeni put od aprila 1941 do maja 1945 godine.

U nekim pesmama, koje »Mladost« objavljuje, ima još uvek dosta idiličnih motiva, transponovanja naše žive i delujuće stvarnosti na neki maglovit i nestvaran »svet iz bajke«, u kome (kao na primer u pesmi Petra Leveca), čarobne palice razbijaju tamu, dok se naši ljudi, taj »čudotvorni rod«, nalaze »u polusnu«, pretvarajući kamen u cvet (u stvari, gradeći Omladinsku prugu).

Nastojeći da pruži podršku i da potstreka što većem broju početnika, časopis objavljuje i po neku početnički neveštu pesmu, prve pesničke pokušaje svojih novih saradnika. Međutim, časopis ne bi trebalo da objavljuje umetnički slabije priloge, ako se radi o stalnim saradnicima, o pesnicima donekle već izgrađenim i zapaženim. Tako, primera radi, pesma Olge Jovanović, svojom neveštom, prozaičnom obradom i neubedljivom didaktikom daleko zaostaje od nekih ranijih njenih radova.

Među člancima, objavljenim u ovom broju »Mladosti«, obimniji poduhvat pretstavlja prikaz Radomira Konstantinovića o pripovedačkom radu Svetozara Ćorovića, u kome pisac, bez veće kritičarske spreme i znanja, nastoji da Ćoroviću da veći značaj no što mu uistinu pripada.

Feljtonski deo »Mladosti« ističe se već duže vremena svojom raznovrsnošću i brojnošću priloga, kraćih i dužih prikaza i beležaka, u kojima većina drugih časopisa najviše oskudeva. U ovom broju feljton je naročito živ i raznovrstan (preko dvadeset priloga na blizu sedamdeset stranica teksta). Pored stalnih rubrika (osvrti na knjige, film, pozorište, omladinska problematika itd.) časopis produžuje diskusiju o književnosti mladih, započetu u jednom od ranijih brojeva, člankom Mihaila Ražnatovića o proznom stvaranju mladih pisaca, u kome je dato nekoliko korisnih napomena i tačnih sudova o nedostacima naših mladih pripovedača, saradnika »Mladosti« i drugih omladinskih listova i časopisa. Ovu diskusiju trebalo bi svakako nastaviti, s nastojanjem da se što više konkretizuje i usmeri na opširniju pojedinačnu analizu značajnijih književnih ostvarenja mladih pripovedača i pesnika.

Z. M.

NAŠE UMETNIČKE ŠKOLE

Reorganizacija baletskih škola

Četvrtog juna ove godine održana je u Beogradu konferencija baletnih stručnjaka i pedagoga. Konferenciju je organizovao i sazvao Komitet za kulturu i umetnost Vlade FNRJ sa zadatkom da se u prvom redu uoče i kritički razmotre sva pitanja u vezi sa stanjem, radom i rezultatima dosadanjeg rada naših baletnih škola, a zatim da se na osnovu takve analize postave što jasnije perspektive, što konkretnije osnove i smernice za reorganizaciju naših baletnih škola u opštem sklopu naših novih škola za umetnost. U svrhu priprema za ovu konferenciju Komitet je imenovao stručnu komisiju, koja je, kao osnovu za rad konferencije i za diskusiju, izvršila sve potrebne pripreme i izradila, u formi predloga, novi jedinstveni sistem baletnih škola, kao i jedinstvene nastavne planove i programe. Konferenciji su prisustvovali pretstavnici ministarstava prosvete narodnih republika i najbolji baletni stručnjaci i pedagozi iz cele zemlje.

Na konferenciji konstatovano je da su dosadašnji rezultati nedovoljni i fragmentarni. Osnovni razlozi za to leže, u prvom redu, u stavu bivše države prema umetnicima i umetnosti uopšte, a, u ovom konkretnom slučaju, prvenstveno u dezorganizovanosti baletnih škola u staroj Jugoslaviji, gde su one nastajale stihijski, a radile bez određenog cilja, sistema, plana i programa. One nisu osnivane da bi stvarale kvalitetne profesionalne kadrove igrača nego su uglavnom služile osnivačima i vlasnicima za sticanje zarade. Svršeni učenici tih škola bili su zato u većini slučajeva igrači-diletanti, bez dovoljne stručne spreme. Školarina koju je trebalo plaćati bila je tako velika da su se u baletne škole mogla upisivati isključivo deca bogatijih roditelja. Konkretno, to je značilo da većina učenika nije pohađala te škole s ciljem da, osposobivši se umetnički, služi društvu i narodu, nego da zadovolji bilo svoje lične, bilo roditeljske ambicije. Velikom broju talenata iz takozvanih nižih društvenih slojeva bilo je na taj način onemogućeno da se školuje i razvija. Osim toga, i plate baletnog kadra u pozorištima bile su slabe, tako da su mnogi oni koji su i želeli da se posvete baletu bili primorani da traže koju drugu, unosniju profesiju, a balet ili sasvim da napuste, ili da ga svedu na sporedno zanimanje. Iz svih tih razloga znatan broj naitalentovanijih igrača odlazio je u inostranstvo, gde su pojedinci, uključivši se u razne »kozmopolitske« baletne trupe, dolazili do znatnijih uspeha, dok su za svoj narod i zemlju bili uglavnom izgubljeni.

To teško nasleđe prošlosti oseća se u našem baletu i baletnim školama još i danas. Stanje u baletnim školama zatečeno posle oslobođenja bilo je veoma haotično. O kakvom sistemu tih škola nije moglo biti ni govora. Nastavni planovi i programi ne samo što nisu bili jedinstveni, nego su bili ili rđavi, ili ih uopšte nije ni bilo. Kvalifikacije mnogih nastavnika bile su takođe nedovoljne, a metod nastave zavisio je isključivo od nastavnika-pojedinaca i njegovih sposobnosti. Pitanje zasebnih i odgovarajućih školskih zgrada, prostorija i udžbenika bilo je u punom smislu nerešeno. Nije potrebno naročito isticati da se sve to nesumnjivo moralo odraziti na našoj baletnoj umetnosti, kako reproduktivnoj tako i stvaralačkoj.

Pred konferenciju postavila su se, kao najvažnija za rešavanje, sledeća pitanja: donošenje jedinstvenog sistema, jedinstvenog nastavnog plana i jedinstvenog nastavnog programa.

Komisija koja je izradila predlog za reorganizaciju baletnih škola rukovodila se ovim osnovnim zadacima:

1) nove baletne škole treba da vaspitavaju takve kadrove igrača koji će i kvalitativno i kvantitativno moći da odgovore današnjim našim konkretnim potrebama, od kojih u prvom redu treba istaknuti potrebe opernog i baletnog repertoara naših pozorišta. Konkretno, to znači da nastava u školi mora biti takva da učenicima osigura potpuno savladavanje tehnike klasičnog baleta;

2) nove baletne škole treba da osposobljavaju kadrove kvalitetnih profesionalnih igrača, tojest igrača kojima će balet biti jedino zanimanje, što danas kod mnogih igrača još nije slučaj. Međutim sada, kad naša narodna država pokazuje toliku brigu za svakog radnog čoveka, a naročito za umetnike, jasno je da će učenici novih baletnih škola sa drugom perspektivom gledati na svoj razvitak i mogućnosti života i rada u sutrašnjici. S takvim pogledima u budućnost, igrači će se moći bez dvoumljenja opredeliti za zvanje baletnih umetnika;

3) nove baletne škole treba da osposobljavaju učenike za igrače-umetnike i stvaraoce, time što će podizanjem opšte-kulturnog i ideološkog nivoa učenika pomoći i doprinositi kako razvitku kulture igranja, tako i idejnosti baletne umetnosti kao takve.

Sistem novog baletnog školstva uskladiće se sa sistemom naših ostalih škola. Prema tome, baletne škole deliće se: na niže, srednje škole i na akademiju za balet i koreografiju.

Niža baletna škola trajaće četiri godine. Ona može biti osnovana u onim mestima gde postoje srednje muzičke škole, a nema uslova za osnivanje srednje baletne škole. Vezivanje ovih baletnih škola za muzičke neophodno je zbog muzičke nastave u nižoj baletnoj školi, kako bi se što pravilnije iskoristio onako malobrojni kadar potreban za muzičku nastavu koja je predviđena nastavnim planom. Po svršenoj nižoj školi učenici stiču osnovna znanja iz tehnike klasičnog baleta i mogu delovati kao igrači baletnog hora opere. Iako školovanje i svršavanje niže baletne škole daje učeniku izvesnu zaokruženu celinu znanja, ipak se te kvalifikacije za jednog profesionalnog igrača baleta moraju smatrati samo kao najosnovnije i najminimalnije. U principu, svaki igrač koji ima uslova za dalji razvitak treba da nastavi školovanje i usavršavanje. Niže baletne škole i osnivaće se prvenstveno zato da bi ih na terenu bilo što više, kako bi mreža za okupljanje talenata iz naroda bila što više razgranata, kako bi izbor mogao biti što širi, a mogućnost selekcije što veća. Zato prve tri godine niže baletne škole odgovaraju u potpunosti planu i programu prvih triju godina srednje škole, tako da one ustvari i čine niže razrede potpune srednje baletne škole. Četvrti razred niže škole, prema tome, u principu treba da nastave i svrše samo oni učenici koji nemaju uslova ili volje da nastave školovanje, a, s druge strane, ipak imaju toliko uslova, volje i znanja da mogu posle svršene četvrte godine niže baletne škole ostati kao igrači baletnog hora opere. Talentovanim učenicima niže škole treba posle svršenog trećeg razreda omogućiti prelaz u četvrti razred srednje škole u cilju što punijeg njihovog daljeg razvitka.

Srednja škola trajaće šest godina, od kojih prve tri odgovaraće, kao što je već rečeno, prvim trima razredima niže škole. Pararelno s ta tri razreda, bilo niže bilo srednje škole, učenik će pohađati i svršavati i posljednja tri razreda sedmoletke, odnosno tri razreda gimnazije. U toku dalje tri godine nastava u srednjoj baletnoj školi proširivaće se novim stručnim i opštim predmetima nastave. Srednja škola osposobljavaće kadrove za baletne horove, kao i za soliste. Proširenim izučavanjem predmeta — karakterne igre, sa težištem na izučavanju naših folklornih igara — u srednjoj školi osposobljavaće se takođe i kadrovi rukovodilaca folklornih grupa.

Akademija za balet i koreografiju trajaće tri godine, a imaće tri otseka: za igru, koreografiju i za baletnu nastavu. Akademija za balet i koreografiju osposobljavaće igračke kadrove za baletne horove, za soliste s najvišom tehničkom spremom, zatim koreografe i nastavnike.

Baletno školovanje u celini, tojest od niže baletne škole do svršene akademije, trajaće devet godina.

Komisija je pri izradi i predlaganju nastavnih planova i programa za naše nove baletne škole postavila takođe tri osnovna zadatka:

1) osigurati pravilnim i postupnim školovanjem potpuno savlađivanje plesne tehnike;

2) na bazi tako savladane tehnike, široke i svestrane kulture, a naročito muzičke, kao i potrebnog ideološkog obrazovanja, omogućiti maksimalan razvitak stvaralačkih sposobnosti i plesne kulture igrača i koreografa;

3) na bazi svega što je spomenuto već u prethodnim tačkama graditi osnove i stvarati uslove za razvitak našeg, novog, realističkog baleta.

Novi nastavni plan i program biće obavezan za sve baletne škole. On treba da osigura postepeno razvijanje i učenje glavnog predmeta, tojest tehnike klasičnog baleta, a, pararelno, i učenje ostalih predmeta, u onoj meri koliko je to potrebno.

Na akademijama predviđeni su nastavnim planom za pojedine otseke još i neki specijalni predmeti koji odgovaraju specifičnostima samih tih otseka.

U vezi sa stručnom nastavom naročita pažnja biće posvećena obuci igračkog folklora, tako da će učenici, pored elemenata klasične igračke tehnike, učenja istorijskih igra, glume, metodike klasičnog i karakternog baleta, upoznavati još i elemente naše narodne igre, kako bi kasnije, naročito u svom stvaralačkom radu, mogli da se koriste izvorima i bogatstvima naše narodne igre.

Nastavni plan opštih predmeta u suštini odgovaraće nastavnim planovima ostalih srednjih stručnih škola, dok će, međutim, nastavni program i metod rada odgovarati specifičnostima škole i potrebama njihovih glavnih stručnih predmeta, kao i cilju da se plesna kultura igrača podigne na što veći stepen.

Ideološkom obrazovanju učenika takođe će biti posvećena naročita pažnja. Potrebno ideološko vaspitanje učenici sticaće izučavanjem opšte i nacionalne istorije, istorije umetnosti, istorije igre, a posebno izučavanjem predmeta: osnovi marksizma-lenjinizma.

Tako stečenim znanjem kadar baletnih igrača neće samo savršeno vladati tehnikom klasične i karakterne igre, nego će imati i duboko razumevanje za ulogu umetnosti i za zadatke umetnika u novom društvu.

V. H.

ŽIVOT UDRUŽENJA KNJIŽEVNIKA

Prvo savjetovanje mladih pisaca Bosne i Hercegovine

U Sarajevu je održano 25 i 26 juna savjetovanje mladih pisaca Bosne i Hercegovine. Na savjetovanju je književnik Mehmed Selimović održao referat o ulozi i zadacima mladih književnika. Referent je prvo govorio o cilju savjetovanja i o uzdizanju novih kadrova mladih pisaca, a zatim je rekao: »Dužnost je književnika da istinito da lik našeg novog čovjeka u oslobodilačkoj borbi, u izgradnji zemlje, da narodu objasni prošlost kako bi bolje razumio sadašnjost. Da bi odgovorio tom teškom zadatku naš književnik mora da se naoruža životnim iskustvom i znanjem, da uporno radi na podizanju svog ideološkog nivoa, da ovlada marksističko-lenjinističkom naukom, koja mu jedina može pomoći da se pravilno orijentiše u društvenim zbivanjima i da stekne pravilnu perspektivu, a to istovremeno znači da ispuni svoje djelo životnošću, optimizmom. Književnik će uspjeti u svom životnom pozivu ako usvoji metod socijalističkog realizma, koji jedino može stvoriti naprednu, duboko realističku umjetnost u službi naroda.«

U drugom dijelu referata, referent se kritički osvrnuo na konkretne primjere i nedostatke književnih radova mladih pisaca, ističući potrebu i značaj samokritike i primanja kritike o djelu.

Potom je govorio Dževad Dautović, koji je istakao da nije ukazivana gotovo nikakva pomoć mladim piscima Bosne i Hercegovine sve do kraja 1947 ni od strane Omladinske organizacije, ni od strane Udruženja književnika Bosne i Hercegovine. Zato ovo savjetovanje ima veliki značaj, jer će ono biti prekretnica u radu mladih pisaca Bosne i Hercegovine.

Posle ovog referata razvila se živa diskusija u kojoj su uzeli učešća mnogi mladi pisci iz raznih mjesta Bosne i Hercegovine. U toku diskusije pročitali su koreferate pretsjednik Udruženja književnika Bosne i Hercegovine Isak Samokovlija »O našoj stvarnosti i tematici« i književnik Marko Marković »O stilu i jeziku«.

Na završetku prvog dana savjetovanja, Mladen Čaldarević, pretsjednik Saveza kulturno-prosvjetnih radnika Bosne i Hercegovine, opširno je govorio o liku mladog književnika, njegovim dužnostima prema narodu i prema domovini. U govoru se osvrnuo i na izlaganja diskutanata o pitanju rada i učenje mladih pisaca-početnika.

Drugog dana savjetovanja Emil Petrović, sekretar Udruženja književnika Bosne i Hercegovine, održao je koreferat »O narodnosti i partijnosti«, a Mihajlo Delibašić koreferat »Socijalistički realizam«. Osim mladih pisaca Bosne i Hercegovine, u diskusiji su učestvovali i delegati Hrvatske i Makedonije.

Na završetku diskusije književnik Mehmed Selimović, na osnovu izlaganja diskutanata, predložio je smjernice za budući rad mladih pisaca-početnika koje su svi prisutni jednoglasno usvojili. Poslije podne drugog dana savjetovanja, mladi pisci čitali su svoje radove po sekcijama, a književnici Isak Samokovlija, Emil Petrović, Marko Marković, Mihajlo i Vera Delibašić rukovodili su kružocima i, uz diskusiju mladih, davali svoje kritičke primedbe na pročitane radove.

Istoga dana održano je i književno veče u dvorani Omladinskog doma, na kome su pisci-početnici čitali svoje najbolje odobrane radove.

V. O. — D.

BIBLIOGRAFIJA

V. I. Lenin: **Karl Marks. Fridrih Engels.** Izdanje »Kulture«, Skoplje, 1948.

Josip Broz Tito: **Izgradnja nove Jugoslavije.** Sveska druga. Druga knjiga članaka, govora, intervjua i izjava maršala Tita posvećena je problemima političke, ekonomske, vojne i kulturne izgradnje nove Jugoslavije i izišla je u dve sveske. Ova, druga sveska obuhvata materijal od formiranja prve vlade FNRJ do Drugog kongresa Narodnog fronta Jugoslavije (od februara 1946 do septembra 1947). Izdanje »Kulture«, Beograd, 1948. Cena 44 dinara.

Fridrih Engels: **Ludvig Foerbah i Kraj na klasičnata nemska filozofija.** Izdanje »Kulture«, Skoplje, 1948.

Edvard Kardelj: **Zemljodelskoto kooperatorstvo vo planskoto stopanstvo.** Izdanje »Kulture«, Skoplje, 1948.

Boris Ziherl: **Članci i rasprave.** Knjiga sadrži članke i rasprave o društvenim, političkim i kulturnim problemima, nastalim u doba oslobodilačkog rata i izgradnje, od kojih neki pretstavljaju rekapitulaciju ili dalju razradu članaka napisanih pre 1941. Izdanje »Kulture«, Beograd, 1948. Cena 48 dinara.

K. V. Ostrovitjanov: **Kratok pregled na ekonomikata vo pretkapitalističkite formacii.** Izdanje »Kulture«, Skoplje, 1948.

A. Kurski: **Socijalističko planiranje na narodnoto stopanstvo na SSSR.** Izdanje »Kulture«, Skoplje, 1948.

L. M. Gatovski: **Osnovnite zadači na noviot petgodišen plan.** Izdanje »Kulture«, Skoplje, 1948.

V. Voljin: **Lenjinova mladost.** Izdanje »Novog pokoljenja«, Zagreb, 1948. Cena 6 dinara.

Nikola Vujanović: **Lenjin i seljaštvo.** Biblioteka »Seljačke borbe«, Beograd, 1948. Cena 4 dinara.

Simo Matavulj: **Iz Crne Gore.** Tri pripovijetke. »Mlada narodna knjiga«, sveska 2. Izdanje »Narodne knjige«, Cetinje, 1948. Cena 10 dinara.

N. V. Gogolj: **Pripovetke.** Izbor pripovedaka velikog ruskog realiste (»Starovremske spahije«, »Priča o tome kako su se zavadili Ivan Ivanović i Ivan Nićiforović«, »Nevski prospekt«, »Nos«, »Portret«, »Šinjel«, »Kočija« i »Rim«). »Biblioteka svetskih klasika«, izdanje »Kulture«, Beograd—Zagreb, 1948. Cena 40 dinara.

Aleksej Tolstoj: **Zlatni ključić.** Bajka. S ilustracijama iz originala A. Konevskoga. »Pionirska biblioteka«, izdanje »Novog pokoljenja«, Zagreb—Beograd, 1948. Cena 50 dinara.

Liam O'Flaerti: **Zemlja.** Roman jednog od najistaknutijih irskih realističkih romanopisaca. Izdanje »Novog pokoljenja«, Zagreb—Beograd, 1948. Cena 70 dinara (broširano) i 85 dinara (uvezano).

E. Čarušin: **Priče.** Ilustrovao autor »Pionirska biblioteka«, izdanje »Novog pokoljenja«, Zagreb—Beograd. Cena 45 dinara.

V. Bijanki: **Šumske novine za svaku godinu.** »Pionirska biblioteka«, izdanje »Novog pokoljenja«, Zagreb—Beograd, 1948. Cena 100 dinara.

E. S. Tompson: **Vinipeški vuk.** »Pionirska biblioteka«, izdanje »Novog pokoljenja«, Zagreb—Beograd, 1948. Cena 47 dinara.

Franjo Dolenc: **Kako nauka stvara nove oblike bilja i životinja.** »Knjižnica Prirode«, izdanje »Nakladnog zavoda Hrvatske«, Zagreb, 1948. Cena 19 dinara.

neposrednog pripovedanja o stvarnosti, suprotno njihovom uverenju da je neposredna stvarnost banalna, dokazuje to da oni ne umeju da ispričaju nešto što se dogodilo ili nužno moglo dogoditi, a što je smisleno i bitno, što otkriva izvesne bitne odnose i probleme, i da ne umeju da dadu istiniti lik nekog stvarnog čoveka. Mehaničkom reprodukcijom se, zaista, i ne može dati istinita slika života, jer mehanička reprodukcija nije umetnička reprodukcija, ne daje osmišlenu sliku života. Naturalistička faktografija nije realistički objektivirani odraz stvarnosti, jer umetnički odraz stvarnosti kroz stvaralački subjekat znači i prikaz bitnoga u stvarnosti i ocenu prikazanih pojava. Ispričati čak i stvarni događaj, naslikati čak i konkretni lik iz života, umetnički obnoviti nešto bitno što se desilo i izrazite likove koji nešto znače i nešto su značajno učinili —to zahteva stvaralački postupak, zahteva odabiranje iz slučajnog spleta događaja, zahteva vezivanje bitnih događaja u izvestan čvor, znači postavljanje izvesnih problema iz života, zahteva isticanje nekih a odbacivanje drugih pojedinosti, zahteva razvijanje, sažimanje i osmišljavanje. Bilo da je reč o fabuli uzetoj gotovoj iz života, bilo da je reč o fabuli koju je književnik izmislio na osnovu života, — ta fabula mora imati svoju logiku, svoju dijalektiku, mora se razvijati ka nekom rešenju ili poenti, a likovi moraju da budu plastični, individualno određeni i istiniti u višem smislu nego u smislu svakodnevnih činjenica i slučajnosti. Stvaralačka fantazija važan je elemenat u realizmu, kao što je i borbeni romantizam jedan elemenat novog realizma. Međutim, u nekim istoriskim trenucima sama stvarnost pruža mnoštvo izrazitih likova i nagoveštenih fabula, koje samo treba pravilno uočiti i obraditi. Tipično književnik nalazi u životu, kao što u životu nalazi i razvojne tendencije koje treba da izrazi. Tipično je tipično bez obzira na to da li je književnik do njega došao putem uopštavanja iz mnoštva konkretnoga ili ga je neposredno uočio u spletu stvarnosti. Za tipično u pripovedanju nema recepata, čak može književnik da da smisla i manje tipičnim likovima ako ih pravilno postavi u tipične uslove, a manje tipične uslove da osmisli tipičnim likovima. Tipično je ono što u pojedinačnome odražava određenu celinu. Zato hronika ili povest, ako su dobre, ne pretstavljaju niži rod književnosti, a hronika i povest ako se ne oplode stvaralačkim metodom novog realizma, ostaju samo manje ili više dokumentarne zabeleške a ne i književna svedočanstva.

Čak i naša napredna pripovedačka literatura još ima da savlađuje izvesno nekulturno nasleđe od dekadentne buržoaske književnosti — a to je zakržljalost i smislena osiromašenost fabule i zamena tipičnih delatnih likova šematičnim figurama. Zapadna leva književnost, koja je donekle izgubila sposobnost klasične realističke književnosti, često pribegava reportažnoj konstrukciji i montiranju iskidanih epizoda umesto fabule, a šematičnim funkcionalnim figurama umesto živih tipova. Naša nova realistička književnost još uvek se hvata u koštac s tim zadacima, a ona se nalazi pred sasvim novom materijom za obradu.

Mislim da bi Minderović postigao veću umetničku ubedljivost da je u svojoj povesti pripovedao događaje, a kroz radnju razvijao likove. Njegov pokušaj je, međutim, poučan za sve nas koji pišemo pripovetke.

Važan problem za naše pripovedače su likovi.

Glavna ličnost u »Oblacima nad Tarom«, Dejan, član politodela brigade, deluje kao da je pisac preko njega hteo da izbegne autobiografski ton. Pisac se depersonalizirao, ali samog Dejana nije učinio individualno potpuno konkretnom i delatnom ličnošću. Mi čujemo šta Dejan kaže, šta misli i šta sanja, vidimo ga pri izvesnim ne naročito značajnim postupcima, preko njega pisac povezuje vremenski različite događaje, no samog Dejana ne upoznajemo na početku povesti, jer pisac pretpostavlja da ga već znamo, i on do kraja povesti ne postaje konkretniji. A preko Dejana čitaoci treba da doživljuju zbivanje u koje je autor postavio radnju povesti.

U vezi s Dejanom sve je samo nagovešteno. I njegova ljubav prema Tanji, poginuloj 1941 u Srbiji, i njegova nova ljubav prema Jeleni, i njegov odnos prema bratu, Draganu, i Draganovom prisnom prijatelju »Majstoru«. Ove ličnosti pisac je skicirao s nekoliko crta i aluzija, a uglavnom ih dao preko Dejanovih osećanja i sećanja. Sem toga, Dejan je spona između elitne Prve proleterske brigade, iz koje je došao, i Bosanske brigade koja iz partizanske jedinice upravo sad prerasta u pravu vojnu jedinicu. A kroz Dejanovo sećanje povezuju se i ranije bitke Prve proleterske s bitkom koju u času pričanja Bosanska brigada vodi na Čelebiću. Pošto se radnja ne razvija jednom linijom, nego se epizode vremenski mešaju, evokacije i stvarnost se mešaju. To je slučaj s pričom o Čelebiću 1942, koja se meša u bitku za Čelebić 1943. Jelena, koja se zaljubila u Dejana, evocira jedan raniji susret s njim upravo u momentu kad komora, u kojoj se ona nalazi s pisaćom mašinom za vesti, mora da vrši iznenadan pokret u najkritičnijoj situaciji. Kroz Dejanov san pisac je (suviše logički iako lirski) evocirao događaje 27 marta i početak okupacije, ali na taj način Dejanov lik nije postao jasniji, sem što saznajemo da je učestvovao u naprednom pokretu.

Dejana pisac pušta da istupa kao idejni rukovodilac, koji ima uticaja na štab brigade, ali Dejan u priči ne raste kao delatna ličnost, a sam neposredni tok radnje dat je donekle ilustrativno, s nekoliko življih opisa bitke, naročito bombardovanja.

Nekoliko lepih motiva i momenata pisac je samo nagovestio. To je slučaj starog Luja, koji je postao odani prijatelj oslobodilačke vojske i njegovog sina Luke, koji je od partizana postao nasilno mobilisani četnik, te ga Dejan nalazi mrtvoga na bojištu posle juriša. Nagovešten je dirljivi prijateljski odnos između Dejanovog brata Dragana i »Majstora«, koji su bili nerazdvojni u školi i na sportskim igralištima, sada se bore u dve razne brigade, i jedan gine u blizini drugoga, ne videvši ga.

Vrlo je lep momenat susreta Bosanske brigade s Prvom proleterskom, koja spasava situaciju i doprinosi da se Bosanska brigada podigne na nov stupanj. Taj susret pisac nije dovoljno iskoristio za razradu situacije i likova. Nagovešten je ostao odnos Dejanov prema štabu brigade u koju je došao iz glavnine. Vidi se da Dejan ima ulogu u preobražaju brigade, ali to nije pokazano.

U povesti ima još nekoliko ličnosti koje su mogle narasti do likova. To je predratni komunista Stevan Jerković, učitelj i puškomitraljezac, koji umire tek pošto su ga drugovi posle četvorodnevne bitke izvukli s mesta odakle su proterali neprijatelja, a koji u svojoj mržnji i nepokolebljivosti nosi ljubav prema ženi Ivanki, odvučenoj u ustaški logor. To je čiča-Mihailo, stari socijalista-abadžija, sledbenik Pelagića i Tucovića, koji gine kao konjovodac ali kao ugledan drug. To je bivši kraljevski oficir Tone Kos, koji u oslobodilačkoj borbi postaje nov čovek. Ti likovi su nagovešteni, a pisac ih daje i kroz svoje apostrofiranje. Pozitivno je što je pisac svoje ličnosti ocrtao s njihovim intimnim momentima, iako u grubim crtama.

Pisac je pokušao da da i lik neprijatelja. On je jedan od prvih kod nas koji je u pripoveci pokušao da neprijatelja ocrta kao određenu individuu a ne samo kao neprijatelja uopšte. To je zaista teško, i pisac je Kurta Eversa i Đorđa Matošića dao dosta uslovno, s konstruisanom psihologijom i evokacijama u njihovoj svesti, i to u situacijama kada te konstruisane evokacije, koje treba da ih objasne, nisu baš uverljive.

Montažna struktura povesti stiče se i s izvesnom stilskom iscepkanošću. Komplikovane rečenice su ponekad više razbijene raznim samostalnim i raznorodnim rečenicama nego što obuhvataju neku kompleksnu radnju ili opis. Neki su dijalozi suviše posredni, naročito kada ih pisac bezlično navodi (mišljenje boraca o Jerkoviću). Sam pisac često prelazi u preteranu patetičnost, u nabrajanje imena i naziva ili u nizanje u kratkim rečenicama, a i Dejanu stavlja u usta patetične eksklamacije, na primer: »Kakva tvrdoglavost! Zar su tako brzo zaboravili Vakuf! Neretvu! Drinu! Zar posle Staljingrada još uvek žive u vama neke iluzije, — vi Nemci! — prkosno podiže Dejan glavu«.

Povest, koja počinje opisom Čelebića, poprišta mnogih borbi i mesta koje je često menjalo gospodara, i evokacijom prvog dolaska proleterske brigade, završava se prelazom preko mosta na Tari uoči probijanja neprijateljskog obruča. Na kraju knjige Dejan ostaje ranjen pri prelazu preko mosta i on se rastaje s Jelenom, jer ona odlazi sa svojim bataljonom a njega nose u bolnicu. U toj dramatičnoj situaciji, pod oblacima nad Tarom i pod neprijateljskim granatama, odjekuje ovaj ljudski, intimni momenat.

Materija je velika, dramatična. Pisac je dobro poznaje, jer ju je doživeo, i s perspektivom rukovodioca. U svom ozbiljnom pokušaju on se borio s mnogim problemima, koje sam pokušao da istaknem. Ovaj njegov pokušaj pokazuje još dosta nedostataka, no on će ih se svakako potpuno osloboditi u daljem radu. Knjiga pretstavlja ozbiljan napor piščev, u njoj ima ustreptalih i dragih stranica, u njoj ima evokacija i nagoveštaja — ona poziva kako svog autora tako i druge naše književnike da te i slične velike motive **ispripovedaju** jasnim i sugestivnim stilom, da tu stvarnost **slikaju**, te likove **grade**. Minderović se prvi poduhvatio jednog velikog motiva iz Pete ofanzive, a njegova povest je pobudila interesovanje.

UREDNICI:
Jovan Popović i Milan Dedinac

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 260 dinara
Broj čekovnog računa 1-9060049
Poštanski fah 617